

นอกจากนี้ จะใช้การตรวจสอบข้อมูล หากข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกันตรวจสอบข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ พิจารณาเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน กับผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่มีฐานะแตกต่างกัน นอกจากนั้นต้องตรวจสอบข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์กับเอกสาร

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสัมภาษณ์กลุ่มในที่นี้เป็นการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มละ 5 - 6 คน โดยพิจารณาแบ่งกลุ่มตาม คณะ ชั้นปี และสภาพในหรือนอกระบบ การสนทนากลุ่มมุ่งหาข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนอกระบบ คือ

1. กลุ่มนักศึกษายกงานในระบบราชการที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
2. กลุ่มนักศึกษายกงานนอกระบบราชการที่เรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
3. กลุ่มนักศึกษายกงานในคณะอื่น ๆ หลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ
4. กลุ่มนักศึกษายกงานโครงการพิเศษ โดยมีกลุ่มในระบบราชการ และกลุ่มนอกระบบ

ราชการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้จากวิธีการต่าง ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือ ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณจะใช้สถิติพรรณนา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ มุ่งพรรณนาข้อมูลในรูปของการตีความ

บทที่ 4

พัฒนาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาปนาขึ้นมาจากวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ซึ่งเป็นวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

วิทยาลัยเทคนิคธนบุรี สถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2503 ในที่ดินประมาณ 133 ไร่ ที่ถนนประชาอุทิศ (ซอยสุขสวัสดิ์ 48) เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ในระยะแรก วิทยาลัยรับผู้สำเร็จการศึกษาจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายวิทยาศาสตร์ เข้าศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีกำหนด 3 ปี สาขาวิชา คือ ช่างก่อสร้าง, ช่างไฟฟ้า, ช่างยนต์, ช่างเทคนิคการผลิต

ในปี พ.ศ. 2506 ยูเนสโก (UNESCO) และกองทุนพิเศษสหประชาชาติ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่วิทยาลัย โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอนอยู่ ให้ทุนการศึกษาอบรมเพิ่มเติมแก่อาจารย์ และจัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาให้แก่วิทยาลัยตามความต้องการ

ในปี พ.ศ. 2508 วิทยาลัยโดยความเห็นชอบของกระทรวงศึกษาธิการ และคณะรัฐมนตรี ได้เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง โดยมีหลักสูตร 2 ปี ต่อจากประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเทคนิคธนบุรีได้ยกระดับขึ้นเป็น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตธนบุรี เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2514 เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

วันที่ 21 เมษายน 2513 คณะรัฐมนตรีลงมติอนุมัติพระราชบัญญัติที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ในหลักการ และได้ส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจ ขณะนั้นหม่อมหลวงทวีศักดิ์ ลดาวัลย์ ราชเลขาธิการ มีหนังสือลงวันที่ 28 พฤษภาคม 2513 ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีความดังนี้ ตามที่ขอให้แนบความกราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้นาม “พระจอมเกล้า” เป็นชื่อสถาบันเทคโนโลยี ซึ่งทรงมีพระราชดำริทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานว่า “สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” นามภาษาอังกฤษว่า “(King Mongkut s Institute of Technology Thonburi)” (คู่มือการศึกษา ระดับปริญญาตรี, 2545)

วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2514 สถาปนาขึ้นโดยพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเป็นเอกฉันท์ พร้อมกับประกาศพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปในวันที่ 23 เมษายน 2514

พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม 103 ตอนที่ 26 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2529 ซึ่งมีผล

บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2529 สถาบันเป็นนิติบุคคลมีฐานะเป็นกรมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ในปี 2535 ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ร่วมกับร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลอีก 15 มหาวิทยาลัย ผ่านการรับหลักการ โดยที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา และผ่านสภาผู้แทนราษฎร มวาระที่ 3 ร่างพระราชบัญญัติตกไปในชั้นอนุมติของสภา (สัปดาห์ที่ 19 ส.ส. 21 เมษายน 2546)

ต่อมาในปี 2538 คณะรัฐมนตรีลงมติได้รองรับหลักการร่าง พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจร.) ตามในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ตรวจแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจร.) ในปี พ.ศ. 2538 แต่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรก่อนในเดือนกันยายน พ.ศ.2538

ในที่สุดปี 2540 สภาผู้แทนราษฎรรับทราบมติการให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คณะรัฐมนตรีรับทราบมติของรัฐสภาที่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี และให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี นำร่างพระราชบัญญัติ ให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ขึ้นทูลเกล้าฯถวาย และในวันที่ 6 มีนาคม 2541 พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้รับการประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา

ความพยายามในการนำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ตั้งแต่ปี 2535 จนประสบผลในปี 2541 มีสาเหตุที่สำคัญในสายตาของผู้ผลักดันการออกนอกระบบมหาวิทยาลัย 2 ประการคือ

ปัญหาสมองไหล ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง เศรษฐกิจฟองสบู่ทำให้เงินเดือนของข้าราชการ กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมต่างกัน 2 – 3 เท่า ดังนั้นผู้ผลักดันมหาวิทยาลัยออกนอกระบบจึงกลัวสูญเสียอาจารย์ ที่มีความสามารถสู่ภาคธุรกิจดังคำกล่าวที่ว่า “แม้ว่าความต้องการบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถชักจูงผู้ที่มีความสามารถเข้ามาเป็นอาจารย์เป็นเรื่องที่น่าห่วงเป็นอย่างยิ่ง มีแต่บัณฑิตที่จบการศึกษาเกรดไม่สูงสมัครเข้าเป็นอาจารย์ นอกจากนั้น ความแตกต่างของเงินเดือนเบื้องต้นของข้าราชการกับผู้ที่อยู่ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมต่างกันประมาณ 2 – 3 เท่า ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศใช้กลไกตลาด ระบบราชการไม่สามารถใช้กลไกตลาดในการกำหนดเงินเดือนของข้าราชการได้ สภาพการณ์ที่มหาวิทยาลัยต้องใช้อัตราอาจารย์ใหม่ที่จำกัดบรรจุคนความสามารถไม่สูงเข้าเป็นอาจารย์เป็นเรื่องที่

นำห่วงเป็นอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงอนาคตของมหาวิทยาลัยและสภาพแข่งขันได้ของประเทศในระยะยาว” (กฤษฎพงษ์ กิริติกร, 2546)

2. ความคล่องตัวในการบริหาร ผู้ผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ออกนอกระบบเข้าใจว่ามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหราชอาณาจักรเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลทั้งสิ้น แต่มหาวิทยาลัยไทยกลับเป็นหน่วยงานที่ผูกติดกับระบบราชการ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหาร อันจะนำไปสู่การเสียเปรียบในการแข่งขันกับมหาวิทยาลัยต่างชาติ ดังกล่าวไว้ว่า “พวกเราจึงสรุปกันเมื่อประมาณยี่สิบปีมาแล้วว่า จะพัฒนาให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่ดีได้ มหาวิทยาลัยจะต้องมีความสามารถในการบริหารด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณและทรัพย์สิน ได้เองถึงจุดหนึ่ง หลังจากได้พยายามศึกษาสู่ทางและเจรจากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ไม่เห็นความเป็นไปได้ที่มหาวิทยาลัยและความคล่องตัวเช่นนี้ เพราะเมื่อมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการ งบประมาณแผ่นดิน การจัดซื้อจัดจ้าง การมอบอำนาจให้คล่องตัวก็ต้องมอบลงมาจากหน่วยงานที่มีอำนาจ ความคล่องตัวในการบริหารจะเกิดขึ้นได้เฉพาะกับการใช้ทรัพยากรส่วนเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยเท่านั้น....ทางออกก็ก็ต้องพัฒนาให้มหาวิทยาลัยของรัฐอยู่นอกระบบราชการมีความคล่องตัวเหมือนมหาวิทยาลัยของรัฐที่พัฒนาได้เร็วในประเทศที่พัฒนาแล้ว” (กฤษฎพงษ์ กิริติกร, 2546)

อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์เบื้องหลังแล้วจะพบว่า การผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ออกนอกระบบเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งสนใจแค่เรื่องเทคนิคเข้ามามีบทบาทในนโยบายอุดมศึกษา กลุ่มเหล่านี้เริ่มมีบทบาทในกระบวนการนโยบายสมัยรัฐบาลนายเกษมณันต์ ปันยารชุน โดยมี ดร.เกษม สุวรรณกุลในฐานะรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย และ ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (สัมภาษณ์หริส สุตะบุตร, 21 เมษายน 2546)

จุดเริ่มต้นช่วงนี้เป็นการวางรากฐานให้ เทคโนโลยี คนอื่น ๆ เข้ามาผลักดันการออกนอกระบบได้จนถึงปัจจุบัน เทคโนโลยีทางการศึกษาเหล่านี้ ยังมีพลังในการเคลื่อนไหวในปัจจุบันเนื่องจากเป็นบุคคลที่ทำงานและดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัย

ดังนั้นเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมาในขณะที่เทคโนโลยีทางการศึกษาก็ได้ถูกลดบทบาทลงอย่างมาก แต่เทคโนโลยีทางการศึกษาก็สามารถใช้มหาวิทยาลัยเป็นเกราะป้องกันตนเองจากกระแสประวัติศาสตร์ (สัมภาษณ์ชาญวิทย์ เกษศิริ, 5 เมษายน 2546)

สิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการผลักดันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้น เป็นผลมาจากกลุ่มเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัยมากกว่าเกิดจากการตัดสินใจของประชาคมในมหาวิทยาลัย ก็คือเมื่อที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย

(ปอมท.) ศึกษาเรื่อง “สถานภาพของมหาวิทยาลัยและบุคลากร” ของมหาวิทยาลัยของรัฐ 15 แห่ง ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2545 จะพบว่าคณาจารย์และพนักงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้เลือกสถานภาพเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้สัญญาจ้างกับมหาวิทยาลัย จำนวน 66 ชุด คิดเป็น 15.20 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เลือกสถานภาพเป็นข้าราชการมหาวิทยาลัยในทำนองเดียวกับข้าราชการตุลาการและอัยการ โดยมี 79.50 เปอร์เซ็นต์(ที่ประชุมประธานสภามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท., 2545)

ส่วนนักศึกษาในฐานะส่วนหนึ่งของประชาคมในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ให้ความเห็นว่า”ผมคิดว่าเพื่อน ๆ นักศึกษาไม่ค่อยรู้เรื่องเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในกำกับเท่าไรเลยครับ”(สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 5 กันยายน 2545)

การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

หลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นส่วนราชการ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นนิติบุคคล เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2541 แล้วมหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการ โดยการจัดทำข้อกำหนด ขอบบังคับ และระเบียบการปฏิบัติงานใหม่ทั้งหมด ดังปรากฏในแผนภูมิภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลมีปรัชญาการศึกษาคือมหาวิทยาลัยจะเน้นให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ที่เป็นทั้งสวนการศึกษาและสวนอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์และทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพและคุณธรรม ทำงานวิจัยพัฒนาและให้บริการวิชาการ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

คำว่า “สวน” มีความหมาย 3 ประการด้วยกัน คือ เป็นที่ร่มรื่นสวยงาม ทำให้ผู้ที่อยู่ในสวนมีจิตใจเบิกบาน แจ่มใส เหมาะที่จะทำงานที่ใช้ความคิดมาก ๆ เป็นที่บ่มเพาะและปลูกหรือทำให้เกิด ดังนั้นสวนการศึกษา ซึ่งเป็นสวนที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางการศึกษาในวงกว้าง ทั้งการศึกษานอกระบบและในระบบ ทั้งการศึกษาสำหรับผู้อยู่ในวัยศึกษาปกติ และการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เน้นคุณภาพระหว่างธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ส่วนสวนอุตสาหกรรมทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ กระบวนการใหม่และธุรกิจอุตสาหกรรมใหม่ และเป็นที่ที่เปิดและเชิญชวนให้บุคคลภายนอกมาเยี่ยมชมและใช้บริการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มีปณิธานในการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพ คุณธรรม ทำงานวิจัยพัฒนา และให้บริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต

ส่วนคำว่า “บัณฑิตและทรัพยากรมนุษย์” มีความรู้พื้นฐานดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน เป็นผู้ที่ผ่านการฝึกฝนจนมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์หลักของการประกอบวิชาชีพ และมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างละเอียด มีสัจจะ มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ต่อเพื่อนร่วมงาน และมีจิตสำนึกว่างานขององค์กรเป็นเสมือนงานของตนเอง

วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในปัจจุบัน เพื่อผลิตวิศวกรและสถาปนิก เพื่อผลิตนักวิทยาศาสตร์ในระดับปริญญาเพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาวิจัย พัฒนา ส่งเสริม และให้บริการทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แก่อุตสาหกรรมและหน่วยงานของรัฐ มหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ.2541

สภามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

สภามหาวิทยาลัยประกอบด้วยบุคคลภายนอก 15 คน บุคคลภายใน 8 คน บุคคลภายนอกประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งจากวงการธุรกิจและวงการศึกษาทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมีมุมมองที่กว้างขึ้น

สภามหาวิทยาลัย ในฐานะมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล มีบทบาทอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะให้มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

ตามมาตรา 18 สภามหาวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย และโดยเฉพาะให้มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

มาตรา 18(1) วางนโยบายและอนุมัติแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในมาตรา 7

มาตรา 18(2) วางระเบียบ ออกประกาศ ข้อกำหนด และข้อบังคับ ของมหาวิทยาลัย เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัย และอาจมอบหมายให้ส่วนงานใดในมหาวิทยาลัย เป็นผู้วางระเบียบและออกข้อบังคับสำหรับส่วนงานนั้นเป็นเรื่อง ๆ ไปก็ได้

มาตรา 18(3) อนุมัติให้ปริญญา ประกาศนียบัตรชั้นสูง ประกาศนียบัตรบัณฑิต อนุปริญญาและประกาศนียบัตร

มาตรา 18(4) อนุมัติการจัดตั้ง การรวม และการยุบเลิกคณะ สถาบัน สำนัก หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ รวมทั้งการแบ่งงานส่วนงานของหน่วยงานดังกล่าว

มาตรา 18(5) อนุมัติการรับเข้าสอบหรือยกเลิกการสอบซึ่งสถาบันการศึกษาชั้นสูง และสถาบันวิจัย

มาตรา 18(6) อนุมัติการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวง ม. กำหนด รวมทั้งการยุบ รวม และยกเลิกหลักสูตร

มาตรา 18(7) พิจารณาสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี และดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ถอดถอนอธิการบดี

มาตรา 18(8) พิจารณาดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษ

มาตรา 18(9) แต่งตั้งและถอดถอนรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน รวมถึงผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้าส่วนงานเรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ

มาตรา 18(13) แต่งตั้งและถอดถอนกรรมการสภาวิชาการ และกรรมการส่งเสริมมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(10) ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง การกำหนดอัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์อย่างอื่น การบรรจุ แต่งตั้ง การให้ได้รับเงินเดือน หรือค่าจ้าง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษ การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง

มาตรา 18(11) กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดหารายได้ ออกข้อบังคับและวางระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารการเงิน และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(12) อนุมัติการตั้งงบประมาณรายรับและอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของมหาวิทยาลัย

มาตรา 18(14) แต่งตั้งคณะกรรมการอนุกรรมการ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อกระทำการใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย

มาตรา 18(15) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของมหาวิทยาลัย ที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ

มาตรา 18(16) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ

อย่างไรก็ดี ภาควิชาปฏิบัติจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นแตกต่างจากอำนาจหน้าที่ทางการของสภามหาวิทยาลัย กล่าวคือภายหลังจากออกนอกระบบแล้วสภามหาวิทยาลัยจะมีอำนาจมาก และมักจะแต่งตั้งรองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ผู้อำนวยการสำนัก หรือหัวหน้าส่วนที่มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนที่ว่า

“ผมว่าสภามหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มเป็นพรรคพวกกันหมด” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 14 มีนาคม 2546)

นอกจากนี้บทบาทของสภามหาวิทยาลัยตามมาตรา 18(6) สามารถอนุมัติการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด รวมทั้งการยุบ และการเลิกหลักสูตรนั้น ในภาคปฏิบัติสภามหาวิทยาลัยได้อนุมัติการเปิดหลักสูตรอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรภาคปกติ ภาคพิเศษ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษา กรณีเช่น

ปัญหาการได้รับใบประกอบวิชาชีพวิศวกรรมของสภาวิศวกรดังกล่าวจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤศจิกายน 2545 ว่ากลุ่มนักศึกษาและบัณฑิตคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) ได้ออกมาเรียกร้องและยื่นหนังสือต่อ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี สถานการณ์ช่วงนั้นนักศึกษาถูกจับกุมที่สถานีตำรวจบางเขน เพราะการเปิดหลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) โดยทางมหาวิทยาลัย โฆษณาว่าจะได้รับใบประกอบวิชาชีพทางวิศวกรรม สภาวิศวกรยังยืนยันมติเดิมที่ว่าตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 สภาวิศวกรจะรับรองปริญญาเฉพาะผู้ที่จบหลักสูตรวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ.) เท่านั้น ส่วนผู้ที่จบคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม (คอ.บ.) ที่เข้าศึกษาตั้งแต่ปี 2541 – 2545 หากจะขอรับใบประกอบวิชาชีพจะต้องผ่านการทดสอบความรู้ตามหลักเกณฑ์เป็นรายบุคคลก่อน ส่วนผู้ที่เข้า

เรียนคณะครูศาสตราจารย์ (ค.บ.) ตั้งแต่ปี 2546 จะไม่ได้รับอนุญาตให้สอบเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพอีกแล้ว แสดงให้เห็นว่าภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนั้น ได้มีการเปิดหลักสูตร โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ และเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการแค่มองเพียงเรื่องของรายได้เข้าคณะของตน เนื่องจากคณะต้องหาเลี้ยงตนเอง

“เดี๋ยวนี้เปิดหลักสูตรกันเป็นว่าเล่น มีเป็นร้อย ๆ หลักสูตร” (สัมภาษณ์กรรมการสภามหาวิทยาลัย, 12 เมษายน 2546)

อีกกรณีหนึ่งก็คือการอนุมัติหลักสูตรปริญญาทางวิศวกรรมศาสตร์ โดยรับคนที่จบปริญญา วิชาเอกภาษาไทย ซึ่งถูกมองว่าหลักสูตรมุ่งหาเงิน ดังคำกล่าวว่า

“นักศึกษาจบแล้วจะมีคุณภาพได้อย่างไร ประเทศไทยจะดีขึ้นเพราะปริญญาเอกมากขึ้นหรือแย่ลงเพราะมีแต่บัณฑิตปริญญาเอกมากมายแต่ทำอะไรไม่เป็น” (2550 จุฑาจบ ม.จ.ธ., 2545)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ส่วนหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยมาตรา 18(12) อนุมัติการตั้งงบประมาณรายรับและอนุมัติงบประมาณรายจ่ายของมหาวิทยาลัย จากการสัมภาษณ์พบว่า การจัดสรรงบประมาณให้กับคณะต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยนั้นให้น้อยเกินไปและไม่สามารถร้องขอเพิ่มได้ไม่ว่าจะกรณีใด ดังคำสัมภาษณ์ว่า

“เราอยากให้มหาวิทยาลัยให้เงินมากกว่านี้ ตอนนี้ทำอะไรแทบจะไม่ได้เลย”(สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 17 พฤศจิกายน 2545)

อธิการบดีมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบ ข้อกำหนด ข้อบังคับ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย การบริหารบุคคล การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย การบรรจุ แต่งตั้งและถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยและดูแลให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานรวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยตามมาตรา 27(1) – (8) และมาตรา 28 ดังนี้

มาตรา 27 อธิการบดีมีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

มาตรา 27(1) บริหารกิจการของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด ข้อบังคับ ประกาศ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(2) บริหารบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(3) บรรจุ แต่งตั้ง และถอดถอน พนักงานและลูกจ้าง รวมทั้งดำเนินการบริหารงานบุคคลตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(4) จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัย และดูแลให้มีการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

มาตรา 27(5) จัดหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการกิจของมหาวิทยาลัย ให้บรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ

มาตรา 27(7) เสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ต่อสภามหาวิทยาลัย

มาตรา 27(8) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย หรือตามที่สภามหาวิทยาลัย มอบหมาย

มาตรา 27(6) เป็นผู้แทน มหาวิทยาลัย ในกิจการทั่วไป

มาตรา 28 ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองอธิการบดีเป็นผู้รักษาการแทน ถ้ามีรองอธิการบดีหลายคนให้รองอธิการบดีที่อธิการบดีมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าอธิการบดีมิได้มอบหมาย ให้รองอธิการบดีที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นผู้รักษาการแทน

วรรคหลังมาตรา 28 ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี หรือไม่มีผู้รักษาการแทนอธิการบดี ตามความในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้สภามหาวิทยาลัย แต่งตั้งผู้มีความสามารถตามมาตรา 26 วรรคหนึ่ง เป็นผู้รักษาการแทนอธิการบดี

ในภาคปฏิบัติอธิการบดีในสาขาของผู้ให้ข้อมูลแล้วมีบทบาทที่ต่างจากระเบียบทางการคือ

“เงินเดือนของอธิการบดีเป็นความลับ ไม่มีใครทราบ คาดว่าไม่ต่ำกว่า 100,000 บาท”
(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนการสอนฝ่ายพัสดุ, 18 พฤศจิกายน 2545)

นอกจากนี้ยังพบว่าในการสรรหาอธิการบดีนั้น มหาวิทยาลัยออกนอกระบบจะใช้ระบบพรรคพวก และระบบอุปถัมภ์สูงขึ้น กล่าวคือมีการฟ้องร้องศาลปกครองอยู่ในการสรรหาอธิการบดี โดยอธิการบดีและกลุ่มผู้บริหารไม่เคยประกาศรายชื่อผู้สมัครที่จะเป็นกรรมการสรรหาทั้ง 2 ตำแหน่ง และไม่มีการแจ้งกำหนดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้คณะหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทราบ

เป็นลายลักษณ์อักษรก่อนการลงคะแนนแต่อย่างใด เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2545 อธิการบดีและคณะผู้บริหาร ได้จัดเลือกตั้งตัวแทนทั้ง 2 ตำแหน่ง โดยมีเฉพาะพรรคพวกของตนเองถูกเกณฑ์ไปลงคะแนนเสียง แล้วนำชื่อที่ได้รับเลือกตั้งทั้ง 2 คนให้สภามหาวิทยาลัยรับรองในการประชุมในวันที่ 19 เมษายน 2545

ความไม่ชอบธรรมและความไม่โปร่งใสของการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบซึ่งมีอิสระมากทำให้กลุ่มผู้บริหารหลงเพลินกับผลประโยชน์ที่อำนวยความสะดวกพวกพ้องตัวเองอย่างมหาศาล เพราะไม่มีใครสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ทุกอย่างถูกเก็บเป็นความลับ ดังคำกล่าวที่ว่า

“บางมคเป็นมหาวิทยาลัยนอกระบบแห่งแรกกำลังถูกบิดเบือนการบริหารให้เป็นแหล่งผลประโยชน์ของกลุ่มผู้บริหารไม่กี่คน”(พนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่ประสงค์ออกนาม, 13 พฤษภาคม 2545)

ส่วนรองอธิการบดี คณบดีและผู้บริหารคนอื่น ๆ มีคณบดี เป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของคณะได้รับการแต่งตั้งจากสภามหาวิทยาลัย ในขณะที่สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย วางระเบียบและออกข้อบังคับภายในคณะตามที่สภามหาวิทยาลัยมอบหมาย แต่ในภาคปฏิบัติแล้วนั้นในสายตาของอาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอน ฝ่ายการสอน นักศึกษา มองว่าการบริหารงานของรองอธิการบดีนั้นมีอำนาจสูงมากเนื่องจากจะปฏิบัติราชการแทนอธิการบดีบ่อยครั้งโดยอธิการบดีจะมอบอำนาจ ทำการแทนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าให้ ประชาคมเห็นการบริหารงานที่มีจุดบกพร่องอย่างมาก โดยการสัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาได้บอกไว้อย่างชัดเจนว่าต้องทำในเชิงธุรกิจมากขึ้นและเงินที่สนับสนุนให้แต่ละคณะเบ็ดเสร็จไม่มีการขอเพิ่ม ซึ่งแน่นอนว่าคณะแต่ละคณะต้องหาเงินเข้าคณะของตนเอง จะแตกต่างจากมหาวิทยาลัยครั้งที่ยังอยู่ในระบบราชการ

การบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จากการศึกษาพบว่าการใช้อำนาจของคณบดีได้มีผลกระทบต่อพนักงาน ข้าราชการในมหาวิทยาลัย จะมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์มากขึ้น ยกตัวอย่างกรณี ที่ข้าราชการท่านหนึ่งไม่ผ่านการประเมินเป็นพนักงาน ซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งในการจัดซื้อจัดจ้างครุภัณฑ์ ได้แก่กรณี การจัดซื้อครุภัณฑ์ เป็นจำนวนเงินถึง 20 ล้านบาท ของอาจารย์ฝ่ายการสอนคณะวิศวกรรมศาสตร์ท่านหนึ่ง ไม่ผ่านการประเมิน อันเป็นกรรมการของการจัดซื้อพัสดุโครงการ World Bank แต่มีปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้าภาคที่เป็นผู้บริหาร

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว อำนาจของผู้บริหารมีมาก แม้ว่าจะเกษียณไปแล้ว แต่อำนาจยังมีอยู่สามารถที่จะให้บุคคลใดเข้าทำงานในตำแหน่ง ในทางปฏิบัติแล้วผู้มีอำนาจเท่านั้นที่จะสามารถจัดการ ได้ แบบอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งหมด ดังกรณีดังต่อไปนี้

“เมื่อบ้านของตนเอง คุณมีอิสระที่จะโยกย้ายสิ่งของทุกอย่างไปวางตั้งตรงไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นตู้เย็น ทีวี ชุดรับแขกหรืออื่น ๆ ซึ่งคุณสามารถจะจัดวางได้เองอย่างเหมาะสมและอิสระตามความต้องการของคุณ อยู่มาวันหนึ่งมีญาติผู้ใหญ่ เพื่อน หรือใครก็ไม่รู้ มาเยี่ยมคุณ แล้วเข้ามาจัดหรือบอกให้คุณโยกย้ายสิ่งของต่าง ๆ ไปไว้ตรงโน้นตรงนี้ ทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นไม่ได้อาศัยอยู่และไม่มีสิทธิที่จะอยู่ในบ้านของคุณ” (www.kmutt.co.th1 มกราคม 2546)

“มีการเรียก อาจารย์ท่านหนึ่งไปคุย เพื่อขอยุติการดำเนินการถอนฟ้องจากศาลปกครอง เกี่ยวกับการชิงตำแหน่งอธิการบดี คาบเมื่อชักออกจากฟักแล้วต้องฟันให้ตาย หากชักออกมาแล้วไม่ฟันคนที่ถูกฟันก็คือคนชักคาบ เดี่ยวผู้บริหารก็ย้อนรอยกล่าวหาภายหลังมาถูกยึดเงินได้ไต่ละ 40 – 50 ล้านบาท สุภาภิตว่า “เวรระจับด้วยการไม่จองเวรหรือเพื่อนตายใน มธจ. ไม่มีอีกแล้วครับ” เดี่ยวนี้จะมีสิทธิ มีปากเสียงหน่อยก็ไม่ได้แล้ว” (สัมภาษณ์อาจารย์ไม่ประสงค์ออกนาม, 5 เมษายน 2546)

สถานภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ส่วนสถานภาพของอาจารย์ ภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ในกรณีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นระบบคู่ขนานซึ่งมีทั้งอาจารย์ที่เป็นข้าราชการและอาจารย์ที่เป็นพนักงาน มหาวิทยาลัยปัจจุบันพนักงานกับข้าราชการในสัดส่วนของพนักงานร้อยละ 53 จากการศึกษาพบว่า ภายในวันเดียวมีการเปลี่ยนสถานภาพออกจากราชการมาเป็นพนักงานถึง 32 คนคือวันที่ 6 มีนาคม 2545 เนื่องจากว่าเป็นวันสุดท้ายของการส่งเสริมการตลาดว่าถ้าใครออกนอกระบบเป็นพนักงานภายในเวลาที่กำหนดไม่ต้องถูกประเมิน สัดส่วนพนักงานจึงสูงขึ้น จากร้อยละ 49 “บางคนทำงานมาดี จะให้ตลอดชีพ ๆ หลายคนตลอดชีพ หลายคน 3 เดือน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 27 กันยายน 2545)

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นลักษณะการใช้สัญญาจ้างตามเกณฑ์ จะส่งผลทำให้ความรับผิดชอบและความจงรักภักดีต่อองค์กรมีน้อยเนื่องจากเป็นไปตามสัญญาจ้างและ ไม่มีความมั่นคง จิตวิญญาณของผู้สอนจะเป็นเพียงผู้รับจ้างสอน

“ข้าราชการมีแต่ระเบียบ ไม่มีสัญญา แต่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีสัญญากำหนดวาระงาน” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาคณะวิทยาศาสตร์, 26 กันยายน 2545)

“กรณีไม่ผ่านการประเมินทางมหาวิทยาลัยจะให้โอกาส 3 ปี ถ้าไม่ปรับตัวต้องยื่นของ
 ขาว หมายถึงแสดงว่ามีอยู่ 3 ขั้นตอน โดยจะประเมินทุกปี ประเมิน 3 ปีแล้วมหาวิทยาลัยให้ตลอด
 จีพ การประเมินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเริ่มมาประมาณ 3 ปี กรณีที่การ
 ประเมินมีการเตรียมตัวไม่พร้อม ข้อมูลไม่เพียงพอ ไม่ผ่านได้ประเมินตั้งสามครั้งมี พรบ.ของ
 บุคลากรอยู่แล้ว ต้องมีการอบรมบุคลากร” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต,
 27 กันยายน 2545)

การประเมินบุคลากรเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วจะใช้สัญญาจ้างตามเกณฑ์ ซึ่ง
 มีการประเมินบุคลากรไม่ผ่านบางครั้งมาจากเหตุผลส่วนตัวของผู้บริหารดังเช่น กรณีตัวอย่างของ
 อาจารย์ในคณะวิศวกรรมศาสตร์ภาควิชาอุตสาหกรรมท่านหนึ่ง ได้ขอเกษียณอายุราชการแล้วไม่ผ่าน
 การประเมิน โดยถูกกล่าวหาว่าไม่ได้สอนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้กล่าวคือ

“อาจารย์เขาไม่ได้ขอแค่ครั้งเดียวนะครับ มีการขอหลายปี หลายครั้งมาก ตอนนี้อาจารย์
 เขาก็เลยลาออกไปเลย” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอน, 18 เมษายน 2546)

มีข้อเท็จจริงว่าการจัดการเรียนการสอนนั้นผู้บริหารในขณะนั้นต้องจัดให้อาจารย์ได้สอน
 แต่อาจารย์ท่านหนึ่งในคณะวิศวกรรมศาสตร์ ภาควิชาอุตสาหกรรม ไม่ได้จัดให้สอนตามเกณฑ์
 ปัจจุบันอาจารย์ดังกล่าวท่านนั้น ได้เกษียณเป็นข้าราชการบำนาญ อาจารย์นั้นจะต้องถูกการประเมิน
 โดยการสอนหนังสือจะถูกประเมินออกมาเป็นตัวเลขนักศึกษาคณะก็จะส่งผลให้การ
 ประเมินไม่ผ่านได้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า

“เท่าที่ถามกับรุ่นน้องก็ยังไม่เหมือนเดิม ไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไร” (สัมภาษณ์
 นักศึกษาทั่วไป, 26 กันยายน 2545)

ซึ่งในสายตาของอาจารย์ฝ่ายการสอนเองพบว่า “อาจารย์ส่วนมากกลัวถูกประเมิน”
 (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ประสงค์ออกนาม, 26 กันยายน 2545)

ถึงแม้ว่ามีเงินเดือนภายหลังออกนอกระบบ แต่อาจารย์ที่สอนอยู่ปัจจุบันนี้ยังเป็นอาจารย์
 ท่านเดิมในรายวิชานั้นเช่นเดิม

“ผมยังเห็นอาจารย์คนนี้สอนเหมือนเดิมครับ ทั้ง ๆ ที่สอนไม่ดีเลย” (สัมภาษณ์ประธาน
สถานศึกษา, 26 กันยายน 2545)

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาคมในมหาวิทยาลัยภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบไปแล้วนั้นอาจารย์เจ้าหน้าที่ มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ น้อยมาก เพราะกลัวการ
ประเมิน และการกลั่นแกล้ง จากผู้บริหาร จากกรณีตัวอย่างข้างต้น นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า

“คนบางมด เคี้ยวนี้เรื่องใครเรื่องมัน เดินมากไปก็ไม่ได้เสีย ผมไม่มีอะไรต้องเสียเดี๋ยวก็
เกษียณแล้วละ”(สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายสนับสนุนการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 14 มีนาคม 2545)

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยซึ่งทำงานมาตั้งแต่ปี 2531 ให้ความคิดเห็น
ว่าการเป็นข้าราชการนั้นมีสิทธิร้องเรียนได้ แต่ถ้าเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัยจะมีการสิ้นสุดภายในมหาวิทยาลัยซึ่งแน่นอนว่าอาจารย์ เจ้าหน้าที่มักจะกลัวการตรวจสอบการประเมิน ไม่กล้ามีปากมี
เสียงต่อเจ้านาย ซึ่งไม่เพียงการประเมินเท่านั้นผลกระทบด้านอื่น ๆ

“ตอนนี้ทุกคนกลัวการประเมิน ไม่กล้าลองดีกับผู้บริหารหรอก เด๋วโดนเด้ง” (สัมภาษณ์
เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 15 กันยายน 2545)

“เดี๋ยวนี้มีเงินพิเศษให้มากมายคุณ โบนัสก็มี ฯลฯ มากมายเลย คนจึงเสียแข่งเสียขากัน
เยอะ” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอนไม่ประสงค์ออกนาม, 4 มีนาคม 2545)

“ขออะไรไปตอนนี้แทบไม่ได้เลย ขนาดว่าบอกรายละเอียดไปหมดแล้วนะยังโทรศัพท์
มาถามอีกว่าใช้อะไรไป” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สภาคณาจารย์และพนักงาน, 1 พฤษภาคม 2546)

“ใครให้ข้อมูลกับคนข้างนอกรายนั้นเสร็จเลย จะถูกถามว่ามาจากหน่วยงานไหน เด๋วนี้
จะให้ข้อมูลไม่ได้” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนการสอน, 2 กันยายน 2545)

บทที่ 5

สิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ผลจากการศึกษา งานวิจัยเรื่องสิทธิและโอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประเด็นที่ศึกษามีดังนี้

1. โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 1.1 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาากจน
 - 1.2 โอกาสการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษาากจน
2. สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 2.1 ทู่นการศึกษา
 - 2.2 สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา
3. ผลกระทบและการปรับตัว
 - 3.1 ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น
 - 3.2 บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย
4. มาตรการนโยบายสนับสนุนสิทธิและโอกาสของนักศึกษาากจน
 - 4.1 มาตรการการเปิดโอกาสให้นักศึกษาากจนได้เข้ามาเรียน
 - 4.2 มาตรการเกี่ยวกับสิทธิของนักศึกษาากจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
 - 4.3 มาตรการแก้ไขผลกระทบจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

โอกาสของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

ตารางที่ 4.1 การเข้าเรียนได้ของนักศึกษาปริญญาตรี

จำนวน ปี พ.ศ.	จำนวนนักศึกษาเข้า เรียนทั้งหมด	จำนวนนักศึกษายากจน เข้าเรียนได้	ร้อยละ	ร้อยละ เฉลี่ย(%)
2538	1,398	640	46%	ก่อนออก
2539	1,805	690	38%	นอกระบบ
2540	1,929	1,193	62%	48.7%
2542	2,031	806	40%	หลังออก
2543	2,173	1,454	67%	นอกระบบ
2544	2,336	945	40%	49.0%

จากตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่จะได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี หรือ “บางมด” ของนักศึกษายากจนระดับปริญญาตรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 จนถึงปี พ.ศ. 2544 มีแนวโน้มไม่แน่นอน (Fluctuation) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างช่วง (พ.ศ.2538 – 2540) ที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบ(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) และช่วงที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (พ.ศ.2542 – 2544) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน คือ ร้อยละ 48.7 และ ร้อยละ 49 ตามลำดับ

สรุป โอกาสการเข้าศึกษาของนักศึกษายากจนก่อนออกนอกระบบและหลังออกนอกระบบ ไม่มีความแตกต่างกัน

นักศึกษายากจนในที่นี้ หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่รายได้ของบิดามารดาและนักศึกษา ในเกณฑ์ไม่เกินกว่าที่คณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษากำหนดในประกาศเรื่อง คุณสมบัติของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งมีสิทธิกู้ยืมเงิน หากผู้ใช้อำนาจปกครองมิใช่บิดามารดา ให้ถือรายได้ของผู้ปกครองแทนรายได้ของบิดามารดา กรณีผู้ยื่นแบบคำขอมิกู้ยืม รายได้ของครอบครัวหมายถึง รายได้ของผู้ยื่นแบบคำขอมิกู้ยืมและคู่สมรสรวมกัน ดังนั้นในปี พ.ศ. 2538, 2539, 2540 นักศึกษาที่ยากจนจะใช้แทนรายได้ของผู้ปกครองไม่เกิน 120,000 บาท (กระทรวงการคลัง, 2539)

สำหรับในปี พ.ศ.2541 นั้นจะใช้เกณฑ์ครอบครัวยากจนได้ คือ ครอบครัวละไม่เกิน 3 แส่นบาท ต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นเกณฑ์ที่สูงเกินไปเกณฑ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยที่ คุณเนวิน ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการคลัง สมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา

หลังจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เกณฑ์ครอบครัวยากจนจึงได้ลดลงอยู่ที่ครอบครัวละไม่เกิน 1 แส่น 5 หมื่นบาท ต่อปี จนถึงปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกก็ให้ภาพในลักษณะเดียวกันกับการศึกษาในเชิงปริมาณ ดังนี้คือ

ช่วงระยะเวลาก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบมีนักศึกษาด้วยโอกาสเข้าเรียนได้ในสัดส่วนที่สูงเช่นเดียวกับหลังออกนอกระบบดังกล่าวสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เมื่อก่อนเด็กเรียนที่นี่ไม่ค่อยเยอะมากแต่จะมีเด็กยากจนเยอะมากเพราะสาขาวิชาไม่มากเท่าไร”(สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 18 พฤศจิกายน 2545)

“ผมว่าเมื่อก่อนคนเข้ามาเรียนเป็นคนจนก็เยอะเหมือนกันและก็ขอทุนเรียนด้วยครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“ตอนที่อยู่ในระบบความยากง่ายกว่าตอนสอบเข้ามาเรียนที่นี่ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวนมากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามาครับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้น ตามสัดส่วน ผมว่าไม่น่าจะเกี่ยวกับการที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“การรับคนช่วงเวลาที่คนด้วยโอกาส ยากจน จะมีไม่โควต้าพิเศษให้คนยากจนเข้ามาเรียนครับ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถของตัวเอง หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุนได้อีกทีครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5, 2 สิงหาคม 2545)

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียนเหมือนปัจจุบันครับเท่าที่คุยกับรุ่นพี่ผม แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามากขึ้น ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องการเงินมากขึ้นที่มีการเพิ่มจำนวนอย่างน้อยก็เท่าตัวครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, ที่ 5 สิงหาคม 2545)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนมหาวิทยาลัยของคนจนแต่อย่างใด สาเหตุที่การออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนของคนจนเนื่องจากมหาวิทยาลัยยังไม่มีมาตรการช่วยเหลือคนจน อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ แม้ว่ามาตราการ 12 (5) ของพระราชบัญญัติ จะระบุถึงการสนับสนุนการศึกษาว่า

“เรามีการขยายโอกาสให้นักเรียนส่วนภูมิภาคแต่ละ โรงเรียนเข้ามาเรียนครับ เราไม่มีนโยบายให้นักศึกษาที่ยากจน”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ไม่มีการรับคนด้อยโอกาส คนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถหลังจากเข้ามาแล้วค่อยว่ากันต่อ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

แต่ในภาคปฏิบัติแล้วนั้นกลับให้ความสนใจกับนักศึกษาที่เรียนเก่ง มีความสามารถด้านต่าง ๆ เป็นหลัก ดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนมากจะเป็นคนเก่ง เรียนเก่งเป็นส่วนมากที่เราไปเอามาจากโรงเรียน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 21 กันยายน 2545)

“ทางคณะเรามีทุนให้เด็กที่เรียนดีมากหลายทุน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาที่มีความสามารถ ด้านกีฬา ดนตรี การเรียน เข้ามาเรียนได้เลย” (สัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา, 30 สิงหาคม 2545)

“ส่วนมากเด็กที่เก่ง ๆ จะได้ทุนเป็นรางวัลดีเด่น เรามีทุนให้ละ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 25 สิงหาคม 2545)

ตารางที่ 4.2 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ

คณะ ปี/จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
จำนวน	703	414	49	222	59
2538	309	215	39	70	7
ร้อยละ	44%	52%	80%	32%	12%
จำนวน	857	418	155	319	56
2539	336	188	65	92	9
ร้อยละ	39%	45%	42%	29%	16%
จำนวน	941	395	215	319	59
2540	524	352	105	193	19
ร้อยละ	56%	89%	49%	61%	32%
จำนวน	915	463	218	354	81
2542	218	290	109	188	1
ร้อยละ	24%	63%	50%	53%	1%
จำนวน	1,004	450	274	360	85
2543	677	321	184	237	35
ร้อยละ	67%	71%	67%	66%	41%
จำนวน	1,169	461	240	390	76
2544	424	276	83	150	12
ร้อยละ	36%	60%	35%	38%	16%

จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก่อนออกนอกกระบวนและภายหลังออกนอกกระบวน

ตารางที่ 4.3 โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนแยกตามคณะ สรุปลีก่อนออกนอกระบบและ
หลังออกนอกระบบ

คณะ ปี/จำนวน	วิศวกรรม ศาสตร์	ครุศาสตร์ อุตสาหกรรม	เทคโนโลยี สารสนเทศ	วิทยาศาสตร์	สถาปัตยกรรม
2538	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก	ก่อนออก
2539	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2540	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)
	46%	62%	57%	41%	20%
2542	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก	หลังออก
2543	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ	นอกระบบ
2544	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)	เฉลี่ย(%)
	42%	65%	51%	52%	19%

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นถึงคณะต่างๆ ทั้ง 5 คณะของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรีเฉลี่ย 3 ปีก่อนออกนอกระบบและเฉลี่ย 3 ปีภายหลังออกนอกระบบ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ พบว่าแนวโน้มสัดส่วนแต่ละปีสูงต่ำขึ้นลงไม่สม่ำเสมอกล่าวคือ
คณะวิศวกรรมศาสตร์รับนักศึกษาลดลงภายหลังออกนอกระบบจากร้อยละ 46 และร้อยละ 42ตาม
ลำดับ แต่จากการสัมภาษณ์ภาพโดยรวมที่คาดการณ์จากสายตาของกลุ่มเป้าหมาย ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ผมว่าเหมือนเดิมครับ รุ่นพี่ก็บอกเหมือนเดิมเอาตามเกณฑ์ที่สอบ แต่ว่าเขาจะรับจำนวน
มากขึ้น ตอนรุ่นพี่ผมเข้ามารับแค่ 20 คนแต่รุ่นผมรับ 40 คน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5
กันยายน 2545)

“ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยรับคนเข้ามาเยอะเพราะต้องการเงินเพิ่มรีเปลาครับ เพราะผมเข้ามา
อย่างน้อย ต่อหัวต่อคน คนละ 25,000 แล้วเป็นค่าโครงการ ไหนจะค่าธรรมเนียม ฯลฯ อีกสรุปแล้ว
เทอมหนึ่ง พวกผมจ่ายประมาณ 36,000 บาท โครงการพวกผมเป็นโครงการพิเศษ จะเสียเงินเยอะ
กว่านะครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 23 พฤศจิกายน 2545)

“เราเปิดขึ้นมาเด็กนักศึกษาที่เข้ามาเรียนเต็มตามจำนวนอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 1 พฤศจิกายน 2545)

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม พบว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนแต่ละปีไม่สม่ำเสมอ และจากการวิเคราะห์ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบสัดส่วนร้อยละ 62 ได้เพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบเป็นร้อยละ 65 แนวคิดนักศึกษาทั่วไปที่เป็นคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากคณะครุศาสตร์ ถึงโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษา ดังคำกล่าวนี้

“ใช้ รับคนเพิ่มขึ้นทุกปี เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่มากขึ้น อาจารย์รับประชากรเพิ่มขึ้นตามสัดส่วน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 5 กันยายน 2545)

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ จากตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มสัดส่วนร้อยละที่ลดลง กล่าวคือในช่วงที่ก่อนมหาวิทยาลัยจะออกนอกกรอบและภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบพบว่าสัดส่วนของนักศึกษาจากจนได้มีโอกาสเข้าเรียนลดลงอย่างมาก จากร้อยละ 57 ลดลงเหลือร้อยละ 51 แสดงให้เห็นว่าโอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนในคณะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นในสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าแนวโน้มนักศึกษาคณะนี้จะมีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีลดน้อยลง ดังคำกล่าว ต่อไปนี้

“ไม่มีการรับคนด้วยโอกาส หรือคนที่ยากจน โดยการให้มีโควต้าพิเศษ ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 23 กันยายน 2545)

คณะวิทยาศาสตร์โอกาสการเข้าเรียนได้ของนักศึกษาจากจนนั้นมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ขึ้นลงไม่สม่ำเสมอ ทำให้ทราบว่าก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบกับหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบนั้นในคณะวิทยาศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 41 เป็นร้อยละ 52 เนื่องมาจากการขยายโอกาสให้โควต้ากับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) ซึ่งเป็นโควต้าที่ให้แก่นักศึกษาที่มีความสามารถ ประกอบกับมหาวิทยาลัยสนับสนุนด้านวิทยาศาสตร์ จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“นักศึกษาเข้ามาเรียนในคณะเราไม่ได้มองว่าจะมีเงินหรือไม่มีเงินแต่ส่วนมากเด็กจะรวย แต่คณะมีทุนให้สำหรับเด็กที่เก่งมีความสามารถ” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิทยาศาสตร์, 9 พฤศจิกายน 2545)

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์ให้ความเห็นเกี่ยวกับโอกาสของการรับนักศึกษาใหม่เข้ามาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยรับคนยากจนหรือคนด้อยโอกาสเข้ามาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ มธจ. ดังนี้

“คณะเราก็รับนักศึกษาเพิ่มเข้ามาเหมือนกัน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 18 พฤศจิกายน 2545)

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนลดลงภายหลังจากมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบ คือร้อยละ 20 ลดลงร้อยละ 19 ตามลำดับ สาเหตุมาจากค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของคณะนี้สูงขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ซึ่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์คือคณะที่มีค่าเล่าเรียนที่แพงที่สุดในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจากการสัมภาษณ์น้องนุ่น นักศึกษาปีที่ 3

“หนูก็ไม่เข้าใจว่าคณะหนูกับคณะอื่นทั้ง ๆ ที่เรียนกับอาจารย์คนเดียวกันแต่ทำไมหนูถึงจ่ายแพงกว่าของเพื่อนหน่วยกิตละ 200 บาทแต่คณะอื่น ๆ จ่ายเพียง 200 บาทเท่านั้นแล้วไหนจะค่าบำรุงอีกอย่างค่าต้องจ่ายเทอมละ 30,000 บาทแล้วอย่างนี้โอกาสที่รุ่นน้องจะเข้ามาเรียนคณะหนูจะมีได้อย่างไร” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า มีจำนวนนักศึกษาที่ยากจนเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีซึ่งโอกาสที่นักศึกษายากจนเข้าเรียนได้นั้น ไม่ได้หมายความว่านักศึกษาจะประสบความสำเร็จเสมอไปนั้นเป็นเพียงก้าวแรกที่นักศึกษาได้ก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัยเพราะหากว่าไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถแต่ยากจนก็จะหมดโอกาสในการขอทุน ซึ่งทางเลือกก็จะมีทุนกู้ยืมทั้งของมหาวิทยาลัยและของรัฐบาลก็ต้องวัดดวงมาลุ้นกันอีกทีว่าจะได้หรือไม่

ภายหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ มหาวิทยาลัยรับคนด้อยโอกาสหรือคนยากจนเข้ามาเรียนสัดส่วนเท่าเดิมไม่แตกต่างกันนั้น โดยทางมหาวิทยาลัยได้เปิดโอกาสในการรับนักศึกษาเข้ามาเป็นนักศึกษาประเภทโควต้าและระบบ Entrance

มหาวิทยาลัยให้โควตานักเรียนในส่วนภูมิภาคเข้ามาจะต้องมีความสามารถ เช่นความสามารถทาง
กีฬา ดนตรี การเรียน เป็นต้น ส่วนการสอบเข้านั้นจากการสัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษพบว่า

“ต้องมีการสอบเข้ามาเรียน แต่จะเพิ่มจำนวนรับเข้ามาเพิ่มขึ้นผมคิดว่า มหาวิทยาลัยต้องการ
เงินมากขึ้น”มหาวิทยาลัยออกนอกระบบมีการรับคนเพิ่มมากขึ้น เป็นไปตามสัดส่วนของประชากร
ของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

ผลจากการศึกษาพบว่า “หลังจากเข้าที่ผมเข้ามาเรียนแล้วผมจะเป็นนักศึกษาโควตา
ผมเองต้องถามเพื่อน ต้องตามหาว่ามหาวิทยาลัยมีอะไรบ้าง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไป
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14 พฤศจิกายน 2545)

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับการรับนักศึกษา
ด้วยโอกาส นักศึกษายากจน โดยเป็นความคิดเห็นของนักศึกษาทั่วไปว่า

“ต้องสอบแข่งขันเข้ามาด้วยความสามารถ หลังจากเข้ามาแล้วคนยากจนก็มาติดต่อขอทุน
ได้ในภายหลัง” (สัมภาษณ์นักศึกษากลุ่มทั่วไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 14
พฤศจิกายน 2545)

แสดงให้เห็นได้ว่าการที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีรับนักศึกษาเข้า
มาเรียนนั้นกรณีที่เป็นักศึกษาที่ยากจน ขาดแคลน จะต้องมีการช่วยเหลือตนเองตามมออีก
กล่าวโดยสรุปแล้ว

การเข้าเรียนได้ของนักศึกษายากจน จกรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มหาวิทยาลัย
ออกนอกระบบจะมีการกระจายโอกาสมากขึ้น โดยจะให้โควตาภูมิภาค จะส่งไปโรงเรียนส่วน
ภูมิภาคมากขึ้น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าสามารถรองรับนักศึกษาที่ยากจนและขาดแคลน
เข้ามาเรียนได้เป็นจำนวนมาก โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะรับนักศึกษาที่เก่ง
มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เข้ามา ซึ่งไม่ใช่ักศึกษาที่ยากจนทั้งหมดอาจจะเป็นนักศึกษาที่มี
ฐานะดีก็ได้ ฉะนั้นนักศึกษาที่เก่งและมีความสามารถเท่านั้นที่มีโอกาสในการเข้าเรียนใน
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

2. โอกาสสำเร็จการศึกษาของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตารางที่ 4.4 การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจน

ปี พ.ศ.	จำนวน ตามหลักสูตรทั้งหมด	จำนวนนักศึกษาจบ ตามหลักสูตร	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538	1,341	N/A	N/A	0
2539	1,097	77	7%	0
2540	1,342	542	40%	+33
2542	1,514	994	66%	0
2543	1,711	1,165	68%	+2
2544	1,763	1,332	76%	-8
2545	1,240	730	59%	-17

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่า การจบการศึกษาตามหลักสูตรของนักศึกษายากจนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในช่วงก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ (พ.ศ.2539 ถึง พ.ศ. 2544) นั้นมีแนวโน้มสัดส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ภายหลังจากออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2545) สัดส่วนกลับมีแนวโน้มลดลง

แนวโน้มการจบของนักศึกษายากจนเป็นผลมาจากการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

เป็นส่วนหนึ่งมาจากการที่นักศึกษายากจนได้รับผลกระทบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นปัจจัยเสริมด้วยดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนมากเด็กตกออกก็จะปัญหาเรื่องสุขภาพ หรือเรื่องที่ไม่สอบ ENT ใหม่ พอสอบที่อื่นได้ก็ลาออกไป แต่บางคณะที่มีนักศึกษาสอบได้แล้วพอลาครบข้างสอบที่หลัง เด็กที่สอบได้ลาครบข้างก็ไปเรียนเพราะค่าเล่าเรียนถูกกว่า”(สัมภาษณ์ผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักศึกษา, 12 พฤศจิกายน 2545)

“มหาวิทยาลัยตอนนี้ค่าเล่าเรียนเริ่มแพงขึ้นมาเยอะ เพื่อน ๆ หลายคนก็ต้องหยุดเรียนบ้าง หายไปบ้าง ไม่รู้หายไปไหน”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

“นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่มีเงินต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาทั่วไป, 22 กันยายน 2545)

“นักศึกษาโครงการส่วนใหญ่แล้วนักศึกษา เพื่อนที่มีเงินจะรู้ว่าหาเงิน หารายได้ที่ดี ๆ ได้จากไหน มีงานไหนดี ก็ไม่ค่อยเหลื้อมหาพวกผมที่ยากจน นักศึกษาที่จบก็จะเป็นคนที่ไม่มีเงิน ต้องรีบจบ รีบทำงานตัวทำงานก็จะมีเงิน ถ้าอยู่เรียนนาน รายจ่ายก็เยอะครับ”(สัมภาษณ์นักศึกษาโครงการพิเศษ, 12 สิงหาคม 2545)

“สอบที่ไหนไม่ได้ก็เรียนไปก่อน แต่สอบคิดที่ดีกว่า ค่าใช้จ่ายน้อยกว่าก็ไปครับ”(สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

สิทธิของคนจนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1. ทุนการศึกษา

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนเงินที่วางแผนจัดสรรทุน พ.ศ.2538 - 2544

ปี พ.ศ.	จำนวน เงินรายได้และ งบประมาณ (1)	งบประมาณ กองทุน (2)	ร้อยละ (2) / (1)	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	492,132,500	2,988,870	1%	0
2539	758,029,200	27,096,287	4%	+3
2540	935,882,400	92,760,954	10%	+6
2541	1,100,670,900	122,572,022	11%	0
2542	1,286,043,911	141,527,335	11%	0
2543	1,167,952,524	145,074,310	12%	+1
2544	1,230,319,382	145,029,991	12%	0

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นงบประมาณที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนกู้ยืมสำหรับนักศึกษาในช่วงก่อนออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คือ พ.ศ. 2538 – 2544 นั้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 และร้อยละ 6 ตามลำดับ ในขณะที่เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว (พ.ศ.2542 – 2544) กลับมีสัดส่วนเพิ่มเพียง ร้อยละ 1 และ

ร้อยละ 0 ตามลำดับ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อออกนอกกรอบแล้ว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่ได้จัดสรรทุน ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเลย

การวางแผนจัดสรรทุนการศึกษาดังกล่าวสามารถสะท้อนจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“การให้เงินของรัฐบาลนั้นให้เป็นบล็อกแกนด์เหมือนเดิม เพราะเขาไม่คำนึงถึงว่าคุณจะมีจำนวนนักศึกษาเท่าไร คุณต้องผลิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น นักศึกษาเพิ่มขึ้นคือไม่ลำบาก ที่นี้ของเราจะมากู้กันก็ออกไปเป็นค่าหัวโดยรวมของนักศึกษาก็คือ ให้เงินตามคณะให้ตามภาคให้แค่นั้นนะ ไม่ต้องมาขอแยกอีก” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“พอมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้ว ทุนยังเหมือนเดิม ให้เหมือนเดิมคือให้คนที่ขาดแคลน คนด้อยโอกาสเหมือนเดิม หลักการนี้เป็นประเด็นหลัก ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการศึกษาอุดมศึกษาว่าจะต้องเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้คณะวิทยาศาสตร์ก็มีทุนกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 8 พฤศจิกายน 2545)

“คืออย่างนี้บล็อกแกนด์ของเราได้มาจากรัฐบาล แล้วรายได้ของมหาวิทยาลัยที่เก็บจากค่าหน่วยกิต ค่าประเมินการศึกษานี้คือส่วนหนึ่ง สองอย่างมันคู่กัน ๆ มันเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย ครับผม” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนก็เหมือนเดิมละ คือทุนของเรานี้ตอนนี้มีทุนอยู่สองอย่าง คือทุนรัฐบาล กับทุนของมหาวิทยาลัยละ” (สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวการศึกษา, 29 สิงหาคม 2545)

“ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทุนการศึกษาที่ให้นักศึกษาใกล้เคียงของเดิมเพิ่มขึ้นขึ้นบ้างเล็กน้อย ซึ่งเรื่องของทุนการศึกษาไม่ได้เพิ่มขึ้นมาอย่างชัดเจน” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 19 สิงหาคม 2545)

“ค่าเล่าเรียนมันสูง ผมจำไม่ได้เท่าไร เหมม 7 หมื่น 8 หมื่นเหมือนกันนะ มันก็ต้องรู้

ส่วนใหญ่กู้กันทั้งนั้นตอนนี่ เดิวนั้นนักศึกษากู้ไม่ได้เต็ม 7 หมื่น 8 หมื่นหรือก ประมาณ 70 %”
(สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายแนะแนวของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 15 สิงหาคม 2545)

แนวคิดของผู้บริหารมองว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการให้ทุนการศึกษาทั้งทุนมหาวิทยาลัย และทุนรัฐบาลหรือไม่ เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้ว ยังเหมือนเดิม ส่วนเรื่องรายได้ของทางมหาวิทยาลัยนั้นส่วนหนึ่งมาจากบล็อกแกรด์ แต่จากการศึกษาพบว่าทุนการศึกษาที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้กับกองทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบเป็นแห่งแรกที่จากในระบบมาเป็นนอกระบบ จะต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สังคมได้เห็นว่ามหาวิทยาลัยต้นแบบนั้น ไม่มีผลกระทบทางลบต่อนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนเงินที่จัดสรรระหว่าง พ.ศ. 2538 -2544

ปี พ.ศ.	จำนวน	รายจ่ายจริง	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยนแปลง (%)
2538		517,490,013	4,380,370	1%	0
2539		648,520,177	25,274,183	4%	+3
2540		714,533,550	90,622,244	13%	+9
2542		980,888,075	137,747,635	14%	0
2543		980,890,927	139,545,410	14%	0
2544		954,409,285	143,094,026	15%	+1

จากตาราง 4.6 แสดงให้เห็นว่า ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบจำนวนเงินกู้ยืมที่มหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้แก่ักศึกษาเอกชน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 6 และค่าเฉลี่ยได้เพิ่มขึ้นภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ คือ ร้อยละ 14 แต่ถ้พิจารณาในสัดส่วนการเพิ่มจะพบว่าภายใต้สถานการณ์ที่เป็นส่วนราชการนั้นเพิ่มขึ้นมากกว่า เมื่อออกนอกระบบราชการ

ดังการสัมภาษณ์พบว่า

“ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน รายรับ รายจ่าย รวมทั้งหนี้สินของทางบ้าน ส่วนใหญ่แล้ว เจ้าหน้าที่ของกองทุนจะดูจากรายรับ รายได้ อย่างเดียวของพ่อ แม่ จริง ๆ แล้วน่าจะดูรายจ่ายด้วยล่ะ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 22 กันยายน 2545)

“อย่างเช่น โครงการพิเศษมันแพง ไม่พอที่มาขอกู้ของมหาวิทยาลัยทุนของมหาวิทยาลัยมันไม่มาก คือประมาณ 2 ล้าน 3 ล้าน เราพยายามเช่าไป คือให้เทอมไม่เกิน 3 หมื่น กู้ไม่เกิน 3 หมื่น เพื่อไปเสริมเงินรัฐบาล”
(สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 20 กันยายน 2545)

“คนที่ได้เดือนละ 4,000 บาทสูงสุดแต่ตัดโครงการพิเศษไปเลยครับ ไม่มีทางได้เดือนละ 4,000 บาท หรือครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 27 กันยายน 2545)

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวนเงินทุนฉุกเฉินและเงินทุนจ้างงาน

ปี พ.ศ.	จำนวน ทุนฉุกเฉิน	ทุนจ้างงาน	จำนวนเงินกู้ยืม	ร้อยละ	เปลี่ยน แปลง (%)
2538	183,800	-	4,380,370	24%	0
2539	469,600	-	25,274,183	54%	+30
2540	1,046,600	-	90,622,244	87%	+33
2542	2,227,700	-	137,747,635	62%	0
2543	2,185,500	-	139,545,410	64%	+2
2544	2,959,410	485,495	143,094,026	48%	-16

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าจำนวนเงินทุนฉุกเฉินของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงก่อนออกนอกระบบ (พ.ศ.2538 – 2540) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 58 และในช่วงออกนอกระบบ (พ.ศ.2542 – 2544) มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 54.75 ดังนั้นในการจัดสรรทุนจึงลดลงเล็กน้อยเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ

ทุนการศึกษา ซึ่งเป็นสวัสดิการที่นักศึกษาอาจสมควรได้รับโดยภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบแล้ว ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยอ้างว่ามีทุนให้ แต่มีไม่ครบ ทุนกู้เพื่อการศึกษา ตอนเรียนกู้ยืมได้ แต่พอจบแล้วไม่มีงานทำ มีผลต่อนักศึกษา ต้องหาทุน สำหรับทุนให้เปล่าก็ยังมียั้งแต่จะเป็นรูปของการให้ทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 23 กันยายน 2545)

“ทุนรัฐบาลที่ได้ตามวันที่เด็กเกิด เป็นสิ่งที่เงินทุนจะได้ไม่ต้องไปรวมกัน เช่นในกรณีที่เด็กขาดแคลนก็สามารถกู้เงินยืมฉุกเฉินได้ ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ซึ่งไม่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ออกนอกกรอบ” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“10%มาตั้งเป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีจอมเกล้าธนบุรี จากนั้นจึงนำเงินให้กู้ยืม มีเงินกู้ฉุกเฉิน แล้วก็มีเงินกิจกรรมดีเด่น แล้วมีทุนจ้างงาน” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“ทุนที่กู้รัฐบาลรุ่นผมประมาณ 8 คน และมี 1 คนที่ได้ทุนเรียนฟรีของคณะเพราะเรียนดี ครบ จำนวนเงินของผมยังได้เท่าเดิม ปีละ 60,000 บาทครับ รวม 5 ปี 300,000 บาทเดี๋ยวนี้ทุนจำนวนเงินลดลงครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

“ผมเคยขอทุนไปเมื่อปี 1 แล้วครับแต่เพิ่งจะมาได้ตอนปี 3 เทอม 2 ครับ ผมต้องไปขอสอนพิเศษ เพราะตอนผมกรอกข้อมูลไป มีพี่ทำงานแล้ว 2 คน แต่พี่เขาก็ไม่ได้ช่วยเหลือผมหรือออกครับ ถ้าผมไม่ได้ทุนครั้งนี้ผมต้องเดือดร้อนแน่ ๆ ครับ เพราะว่าค่าเทอม 50,000 บาท 2 ปี ก็เดือนประมาณ 200,000 กว่าแล้ว” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 16 สิงหาคม 2545)

“หนูก็ขอไป 2 ปีแล้วก็ยังไม่ได้ขอทั้งทุนของมหาวิทยาลัย และทุนของรัฐบาลก็เริ่มถอดใจแล้ว แต่ค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงจริง ๆ จึงต้องไปขออีกรอบ คราวนี้ก็คิดว่าจะโกหกไปละ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 16 สิงหาคม 2545)

การเข้าถึงทุนการศึกษาและประสิทธิภาพของการตรวจสอบ ทุนการศึกษาสามารถเข้าถึงนักศึกษายากจนช้าหรือเร็ว และมีการตรวจสอบโดยสามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้อย่างแท้จริงหรือไม่จากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ผลจากการศึกษาพบว่า เรื่องของสิทธิที่เกี่ยวกับทุนการศึกษาโดยจะสามารถเข้าถึงนักศึกษาได้อย่างแท้จริงหรือไม่สามารถเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนได้เท่าที่ควร ดังนั้นผู้ที่ให้คำตอบคือ ผู้ปกครองของนักศึกษาซึ่งผู้ปกครองเคยศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมีบุตรศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยแห่งเดียวกัน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องทุนการศึกษาที่จัดสรรให้กับนักศึกษาดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“มีปัญหาเรื่องการได้เงินซ้ำบ้างเหมือนกัน ผมเห็นเขารอกัน เดือนหนึ่งเขาก็จะไปกู้เงิน เป็นเรื่องขั้นตอนการทำงานที่ได้เงินซ้ำ” (สัมภาษณ์อาจารย์คณะวิศวกรรมศาสตร์เครื่องกล, 25 กันยายน 2545)

“ตอนนี้หนูเหลือเวลาอีก 2 ปี จะจบก็เดี๋ยวนี้นะเหมือนกัน เคยเสนอขอขึ้นกู้ไปแล้ว หลายครั้งก็ไม่ได้ ตอนนี้ก็จะขอกู้เป็นกั๊มหวิทยาลัย เพราะว่าพ่อ แม่ รายได้เกิดตามกำหนด แต่ก็ต้องเข้าใจว่า พี่น้องหนูเยอะ เงินพ่อ แม่ก็ไม่เพียงพอแล้วอีกอย่างคณะหนูนี้ ค่าเทอมก็สูง จึงต้องทำอย่างที่เขาทำกันคือว่า ต้องเขียนโกหกไป เพราะเขียนความจริงแล้วไม่ได้” (สัมภาษณ์นักศึกษา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปีที่ 5 และปีอื่น ๆ, 21 กันยายน 2545)

“อย่างทีบอกค่ะว่า ช่องว่างของการตรวจสอบมีเยอะมาก ทำให้เราแน่ใจว่าเราโกงได้ ก็เข้าใจนะว่าตรวจสอบได้ แต่น่าจะตรวจสอบได้มากกว่านี้อีกจะดีกว่า” (สัมภาษณ์รองคณบดี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 14 ตุลาคม 2545)

“พวกผมนั่งอยู่ที่นี้ขอทุนรัฐบาลทั้งหมดครับ รู้สึกว่าจะขอได้ง่ายกว่าทุนของมหาวิทยาลัย และมีโอกาสได้เยอะกว่าครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษา โครงการพิเศษ, 23 สิงหาคม 2545)

“เท่าที่ทราบนโยบายของสภามหาวิทยาลัยมีการเพิ่มค่าบำรุงการศึกษา ค่าหน่วยกิตเป็นปี ๆ ไป เก็บค่าบำรุงปี 2544 / 6,000 ปี 2545/8,000 ขึ้นต่อ ๆ ไปจะเป็น 10,000 ขึ้นไป ค่าหน่วยกิตจาก 200, 300, 400 ขึ้นไป แต่ทุนนั้นจะให้เป็นการจ้างงานมาก” (สัมภาษณ์คณบดีคณะวิทยาศาสตร์, 14 พฤศจิกายน 2545)

“ทุนการศึกษามองเท่าเดิม ไม่เติบโตเลยคนที่เยอะขึ้นเงินก็มากขึ้น ส่วนนักศึกษาทุนเข้าถึงนักศึกษาที่ยากจนยังไม่แท้จริง ต้องเจอผู้ปกครองที่ไม่จริง อยากให้นักศึกษาพาผู้ปกครองจริงมา” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พนักงานฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2 พฤศจิกายน 2545)

“หนูกู้รัฐบาลได้เดือนละ 2,000 บาท แต่ตอนนี้จะลดลงเพราะเงินเขาไม่พอ บางทีก็ไม่ได้คนที่เขียนขอทุนก็ไม่ได้ทุกคน” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

“เคยมีเพื่อนผมปกติฐานะทางบ้านก็ดี จะไปขอทุนก็แต่งตัวโทรม ๆ ไปขอก็ได้ เงินตรงนี้ก็เอามาใช้จ่าย การตรวจสอบบอกว่าเดี๋ยวจะส่งคนมาดู ก็ไม่เห็นมา ไม่เห็นมีการตรวจสอบ บางทีก็ให้ที่อยู่ปลอม หอเพื่อนบ้าง อะไรอย่างนี้ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 27 กันยายน 2545)

ทุนการศึกษาที่นักศึกษาควรได้รับยังมีข้อบกพร่องในการตรวจสอบอยู่บ้าง ที่ส่งผลให้เข้าถึงนักศึกษายากจนได้ไม่ครบถ้วน 100 เปอร์เซ็นต์

สิทธิของนักศึกษายากจนที่จะได้รับทุนการศึกษา

สิทธิที่นักศึกษายากจนจะได้รับทุนการศึกษา โดยทางมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้ทุนแก่นักศึกษาที่มีความสามารถเป็นหลัก เช่น ด้านการเรียน กีฬา ดนตรี ซึ่งนักศึกษาที่ยากจนอย่างแท้จริงนั้นจะได้รับสิทธิน้อยกว่าคนเก่ง

ทุนการศึกษาส่วนใหญ่จะให้คนยากจนหรือคนเรียนดีหรือนักกีฬาหรือทั่ว ๆ ไป ทุนมหาวิทยาลัยและทุนข้างนอกหมายถึงทุนให้เปล่า แต่จะมีการจำกัดการให้ทุน เช่น เรื่องเกรดเฉลี่ย ต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ในกรณีที่นักศึกษายากจนแล้วเรียนไม่เก่งจะได้ทุนลำบาก เนื่องจากจำเป็นต้องได้เกรดเฉลี่ย 2.5 คนที่เคยได้ทุนไปแล้ว ถ้าตอนแรกเรียนไม่ติดโปร พอดตอนเทอมหลังติดโปรก็จะถูกถอนทุน คือกรณีเกรดเฉลี่ยไม่ถึง 2.00

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบแล้วกระบวนการของทุนการศึกษาของนักศึกษาที่ยากจนได้รับผลกระทบและส่วนใหญ่ถ้าไม่ทันก็จะขอยืมจากเพื่อน ๆ กัน ซึ่งนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมปี 5 ที่ได้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบให้ความเห็นว่า

“ผมกู้ค่าเทอมอย่างเดียวในสมัยที่มหาวิทยาลัยอยู่ในระบบรับถ้ากู้เงินของรัฐบาล จะมีค่าเทอม ค่าหอพัก และค่ากินด้วย เมื่อก่อนได้เงินเยอะนะครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ปี 5, 21 กันยายน 2545)

“อย่างนี้ไม่จำเป็นต้องจนก็มีความสามารถอย่างดีก็ o.k. ได้ทุนไป” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ตอนนี้ให้เด็กมีความสามารถพิเศษมารับนักศึกษาเรียนได้อันดันที่หนึ่งถึงสามของโรงเรียนให้ส่งเข้ามาทั่วประเทศ”(สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต, 19 สิงหาคม 2545)

“มหาวิทยาลัยให้โอกาสคนที่มีความสามารถพิเศษนี้ อย่างเช่น กีฬาเก่ง คนตรีเก่ง มีความสามารถทางคอมพิวเตอร์ ตัวอย่างคณะวิศวกรรมศาสตร์เพิ่งเปิดรับสมัครเข้าศึกษาโดยให้โควตาพิเศษสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษเข้ามาศึกษาต่อ” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายทุนการศึกษา, 15 สิงหาคม 2545)

“ทุนการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์ก็จะเป็นทุนของนักศึกษาที่เรียนดีเป็นหลัก จะไม่ค่อยดูที่เด็กยากจน” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอนคณะวิทยาศาสตร์, 27 กันยายน 2545)

“คณะผมจะมีค่าเทอมแพงกว่า คณะวิศวกรรม ผมไม่รู้อะไรจะแบ่งเงิน ให้คณะสถาปัตย์เท่าใด ทุกทีคณะสถาปัตย์จะได้น้อยที่สุด ขอไป 10 คนจะได้สัก 1 หรือ 2 คนเท่านั้น” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

“ทบวงมหาวิทยาลัยมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาจึงเป็นการให้โอกาสคนยากจน และคนด้อยโอกาส เมื่อออกนอกกระบวนการแล้วเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แล้วคิดว่ายังจะพัฒนาต่อไปอีก คือให้เพิ่มมากขึ้นอีกในกรณี คนที่มีความสามารถพิเศษหรือสัมภาษณ์พิเศษกรณีเข้ามาเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 19 สิงหาคม 2545)

นักศึกษาผู้หญิงของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ไม่รู้อะไรจะทำอย่างไรดีเพราะเงินที่เก็บเพื่อเป็นทุนการศึกษาได้หมดไปแล้ว ซึ่งได้พยายามที่จะขอทุนมาหลายครั้งมาก แต่รายได้ที่เป็นตัวเลขของผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่าไม่ได้ตามเกณฑ์ของกระทรวงการคลังที่กำหนดไว้ แต่จากการสัมภาษณ์นักศึกษากล่าวว่าผู้ปกครองรับเงินไม่ได้ตามจริงเนื่องจากมีการหนี้สิน และการค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ดังนี้

“หนูขอมาหลายครั้งแล้วไม่ได้เพราะพ่อแม่ เป็นข้าราชการก็จะมีรายได้จริง ๆ แล้วพ่อแม่มีเงินน้อยถึงแม้รายได้ 1 ปี เกิน 120,000 บาท ดูเป็นหลักหนูก็น่าจะขอรับ แต่อีกใจหนึ่งก็น่าจะดูหน่อยหนึ่งบางทีก็มีเงินใช้น้อยกว่าผู้ประกอบธุรกิจ หนูขอมา 2 ครั้งแล้วนะจะก็ไม่ได้” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 สิงหาคม 2545)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ให้ทุนการศึกษากับนักศึกษาที่มีความสามารถมากกว่าที่จะให้กับนักศึกษาที่มีความยากจน และทุนที่นักศึกษาได้รับนั้นจะเป็นเงินใช้จ่ายรายเดือนที่ลดลงภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ เนื่องจากจำนวนคนขอทุนมีมากขึ้น ประกอบกับเงินที่รัฐบาลสนับสนุนได้น้อยลง และทุนมหาวิทยาลัยได้ตัดทุนให้เปล่าลดลงด้วย

2. สวัสดิการและงานบริการนักศึกษา

ผลจากการศึกษาพบว่าสิทธิของนักศึกษายากจนเกี่ยวกับสวัสดิการอื่น ๆ นอกเหนือจากทุนการศึกษาแล้ว สวัสดิการและงานบริการนักศึกษาก็ถือได้เป็นสิทธิที่นักศึกษาสูญเสียไปหลังจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ ดังกล่าวไว้ว่า

“รู้จักให้บ้าง ไม่ใช่รับอย่างเดียว แต่เท่าที่เห็นรู้สึกว่ามันรับทรัพย์อย่างเดียวเยอะมากที่จะให้นะครับ” (www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ที่ผมเลือกที่นี่ผมเลือกที่จะเรียน เลือกที่จะ ได้ความรู้ แต่เราก็ต้องการบริการอื่น ๆ ด้วย” (ข้อมูลจาก www.kmutt.co.th 3 ตุลาคม 2545)

“ก็ o.k. นะมหาวิทยาลัยออกนอกระบบมันคืออยู่แล้วละ แต่ถ้าทำที่สมบูรณ์แบบมันน่าจะดีกว่านี้ บังเอิญของเรามันไปมุ่งสร้างแต่เรื่องวิชาการ เรื่องวิจัยเหมือนสร้างภาพให้เห็น แต่ว่าในมหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและเป็นมหาวิทยาลัยแรกที่มีการออกนอกระบบโดยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐอยู่ก่อนแล้ว” (สัมภาษณ์ประธานสภาอาจารย์, 19 พฤศจิกายน 2545)

จากการศึกษาสิทธิของคนจนภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2541 เป็นต้นมาจนถึงเวลาปัจจุบันนี้เป็นระยะเวลา 5 ปีแล้ว ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทางการวิจัยพบว่า

“ผมอยากจะตำหนิมหาวิทยาลัยว่าค่าบำรุงและค่าหน่วยกิตแพงมากแต่ทำไมเอามาคืนนักศึกษาในรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยมาก อย่างตู้ ATM ก็เพิ่งมี ตู้โทรศัพท์ก็รวมกันเป็นกระจุก ตู้โทรแบบการ์ดไม่มีแะ internet แก้ปัญหาเป็นอาทิตย์ คนเก่งก็คงไปอยู่บริษัท ได้เงินเยอะดี ส่วนคนโง่ ก็ทนในมหาวิทยาลัย ใช้เส้นเข้ามา” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

ในการวิเคราะห์สัทธิฐานสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาเปรียบเทียบระหว่างก่อนออกนอกระบบและภายหลังออกนอกระบบ ผู้วิจัยจะเน้นประเด็นสำคัญดังนี้

สวัสดิการเรื่องหอพักนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษาในกำกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ก็คือ จัดการบริหารเป็นอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัย เพื่อความคล่องตัว และสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่หวังกำไร

นโยบายการบริหารหอพักมหาวิทยาลัยนอกระบบที่คาดหวังก็คือ เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาและอาศัย (Living and Learning Center) โดยพยายามจัดสภาพแวดล้อมในด้านที่พักอาศัยให้มีความครบครัน ตลอดจนจัดบริการต่าง ๆ ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการของนักศึกษาทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ จิตใจ และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม

หลังออกนอกระบบแล้วนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ ดังนี้

ลักษณะของอาคารหอพักนักศึกษาก็คือ พักห้องละ 4 คน โดยใช้ห้องน้ำรวม

อาคารหอพักนักศึกษาชาย สูง 11 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 944 คน

อาคารหอพักนักศึกษาหญิง สูง 10 ชั้น และรับนักศึกษาเข้าพักได้ 388 คน

อัตราค่าหอพัก

1. ค่าหอพักภาคการศึกษาละ	4,000 บาท
2. ค่าประกันของเสียหาย	3,000 บาท
3. ค่าซักผ้าปูที่นอน – ปลอกหมอน ภาคการศึกษาละ	360 บาท
รวมเป็นเงินที่ชำระครั้งแรก	<u>7,360 บาท</u>

ส่วนค่าไฟฟ้า จะคิดตามจำนวนที่นักศึกษาใช้แต่ละห้อง ในอัตราหน่วยละ 2.50 บาท และค่าโทรศัพท์ จะคิดตามจำนวนที่ใช้ภายในเวลา 10 นาที ครั้งละ 5 บาท แต่ถ้าโทรไปต่างจังหวัดคิดตามองค์การโทรศัพท์รวมค่าบำรุงคู่สาย ครั้งละ 2 บาท อย่างไรก็ตามถ้าใครมีค่าน้ำหอพักจะเป็นผู้รับผิดชอบ (คู่มือสำหรับนักศึกษาใหม่, 2545)

ในกรณีภาคฤดูร้อนจะคิดค่าหอพักหอละ 1,090 บาท แต่พักเป็นรายวันต้องจ่ายวันละ 50 บาท ต้องพักห้องละ 4 คน ช่วงเดือน มี.ค. – ต. ค. (ช่วงปิดหอ) เท่านั้น

ในทางการปฏิบัติมหาวิทยาลัยเก็บค่าใช้จ่ามากกว่าที่กำหนดไว้ ค่าผ้าปูที่นอนซึ่งมหาวิทยาลัยบังคับให้ซื้อเป็นเงิน 400 บาทต่อชั้น และค่ากุญแจ 100 บาท รวมถึงยังเก็บค่าไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นจากหน่วยละ 2.50 บาทเป็น 5 บาท นอกเหนือจากเดือน มี.ค. – ต.ค.(ช่วงปิดหอ)นักศึกษาระดับปริญญาตรีต้องจ่ายคืนละ 65 บาท ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษจ่ายคืนละ 150 บาท

นอกจากนี้ก่อนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบนี้นักศึกษาสามารถพักอาศัยอยู่ที่หอพักในช่วงปิดเทอมที่ 1 คือเดือนตุลาคมของทุกปีเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือนโดยไม่เสียค่าใช้จ่า แต่ภายหลังจากมหาวิทยาลัยออกนอกระบบได้ 3 ปี ทางมหาวิทยาลัยได้เก็บค่าใช้จ่าวันละ 50 บาท กรณีที่นักศึกษาไม่กลับบ้านแต่ยังพักอาศัยอยู่ที่หอพักในกรณีดังกล่าว

ภายหลังจากที่มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ ปี พ.ศ.2541 แต่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2540 เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบการจัดการเกี่ยวกับเงินอัตราค่าหอพักต้องเหมาจ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน 7,360 บาท ซึ่งแต่เดิมมีการผ่อนชำระได้เป็นงวด เป็นรายเดือน และสวัสดิการหอพักให้กับนักศึกษาที่พักอาศัยได้ต้องศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 1 เท่านั้นแต่กรณีที่นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ขึ้นไปต้องทำกิจกรรม ทำตนเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยจึงจะมีสิทธิเข้าจองพักอาศัยอยู่ได้ แต่ก็ยังไม่อาจจะได้พักอาศัยได้อย่าง 100 %ขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้จัดการหอพัก

นอกจากนี้ในกรณีชั้น 11ของหอพักชาย และชั้น 10 ของหอพักหญิง ทางมหาวิทยาลัยได้เปิดให้สำหรับแขกภายนอกเข้ามาอาศัยพักค้างคืน โดยเสียค่าใช้จ่าคืนละ 150 บาทต่อคน ความแตกต่างระหว่างค่าใช้จ่าเกี่ยวกับหอพักก่อนและหลังออกนอกระบบ รายได้ ได้รับการยืนยันจากข้อมูลเชิงจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เมื่อก่อนจ่ายค่าไฟไม่มากครับแต่เดี๋ยวนี้ค่าไฟแพงมากเลยครับ” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์โยธา ชั้นปีที่ 4, 22 เมษายน 2546)

“พักอาศัยอยู่ที่หอพักชื่อศรีไทย ค่าเช่าห้องเดือนละ 2,800 บาท คิดเครื่องปรับอากาศค่าไฟไปจ่ายกับการไฟฟ้า อยู่ได้ 3 คน มีรายการ UBC ซึ่งจะถูกลงกว่าหอพักของมหาวิทยาลัย” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th, 2 ตุลาคม 2545)

“หอพักของมหาวิทยาลัย 4,000 บาท/ห้อง/เดือน มีราคาที่ค่อนข้างแพง มีค่าซักผ้าปูที่นอนอีก 360 ห้องน้ำรวม แต่ว่าอยู่กัน 4 คน จ่ายต่อคนละ 1,000 ต่อเดือน รวมกัน 4 คน เป็นเงิน 4,000 ต่อเดือนต่อห้อง นั่นก็หมายความว่า แพงกว่าข้างนอก” (นักศึกษาแสดงความคิดเห็นใน www.kmutt.co.th , 2 ตุลาคม 2545)

“ผมเคยเจอมาคือ ผมอยู่หอในมหาวิทยาลัย มีการเซนต์ซื้อคนเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย พอสิ้นปีเด็กคณะสถาปัตย์จะถูกตัดชื่อออกจากหอในมหาวิทยาลัยตลอดเลย เราก็ไปร่วมงานนะครับ แต่บางทีไม่ได้เซนต์ซื้อคอนแทกบางครั้งเราก็อยู่ไม่จบงาน พวกเราเรียนหนักมากเดี๋ยวนี้หอพักก็เพิ่มราคา เมื่อก่อนเทอมละ 4,000 บาท ค่าน้ำค่าไฟต่างหาก” (สัมภาษณ์นักศึกษาที่อาศัยอยู่หอพักในกำกับมหาวิทยาลัย, 5 ตุลาคม 2545)

“หอแพงไม่ว่าขอสวัสดิการอื่นๆให้ดีกว่าข้างนอกได้ไหม อย่าลืมชีวะเป็นหอของนักศึกษา นะต้องคิดถึงเด็กนักศึกษาก่อน” (www.kmutt.co.th , 3 กันยายน 2545)

“ยังมีค่าผ้าปูที่นอนอีก 360 แต่ไม่ได้ต้องการเลย ซักก็ไม่สะอาด บางทีก็ไม่เอามาให้ห้องน้ำก็สกปรก” (www.kmutt.co.th , 4 พฤศจิกายน 2545)

“หอพักมหาวิทยาลัยน่าจะเป็นที่พึ่งของนักศึกษาได้มากกว่าเอาเปรียบนักศึกษา แล้วทำไมมหาวิทยาลัยเขาเก็บกันถูก ๆ กว่านี้ได้ละ อยู่ห้องตั้ง 4 คน ให้ราคาใกล้เคียงกับเอกชน ยังไม่คิดปริญญาโทที่ต้องจ่ายห้องละ 2 คน คนละ 8,000 บาท/เทอม ถ้าดูเจตนาแล้วต่อไปในทางธุรกิจ แล้วยังมีการทุจริตภายใน(จากคำบอกเล่าของแม่บ้านที่ทำงาน) ดูจากไม่ให้นักศึกษาพักชั้น 11 เพื่อเว้นไว้ให้คนที่ต้องการเช่าเป็นรายคืน เป็นโรงแรมย่อย ๆ ไปในตัว ขอความกรุณารักษาคำว่ามหาวิทยาลัยเอาไว้ อย่าหาकिनกับพลังของชาตินักเลย นี่คือนสิ่งที่เราได้จากมหาลัยนอกระบบ” (www.kmutt.co.th , กลุ่มรักษ์ไทย, 13 พฤศจิกายน 2545)

นอกจากเรื่องหอพักนักศึกษาแล้ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วมีผลต่อสวัสดิการ และงานบริการนักศึกษาด้านอื่น ๆ อีก อย่างเช่นการคิดค่าจอจรด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่ ดังคำสัมภาษณ์ว่า

ในทัศนะของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยนอกระบบมองการเก็บค่าใช้จ่ายสวัสดิการต่าง ๆ ดังนี้

“เรามองว่าเด็กเป็นผู้รับบริการ อาจารย์เจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้บริการ เด็กจำเป็นต้องเสีย ค่าใช้จ่ายส่วนนี้” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

แต่ในทัศนะของผู้ใช้บริการกลับตรงข้ามกับผู้บริหาร

“เด็กได้รับผลกระทบอยู่แล้ว อย่างเช่นการคิดค่าจอจรด ค่าเสื่อมอาคารสถานที่”(สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุไม่ประสงค์ออกนาม, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ครั้งหนึ่ง ผมไปเยี่ยม แผ่นซีดี ก็ได้รับคำตอบว่า อยู่ในถังไม่สามารถจัดหาให้ได้ พอไปดู วารสาร เพื่อใช้ประกอบงานวิจัย ก็พบว่า หลังจากทีออกนอกระบบ ทางมหาวิทยาลัย ถึงการสั่งซื้อ วารสารเหล่านั้นไปแล้ว อย่างนี้ จะคาดหวัง งานวิจัยที่ดี ๆ จากนักศึกษาได้อย่างไร ถ้ามีงานวิจัยที่ดี ออกมาได้ ก็ควรแบ่งค่าบำรุงการศึกษาให้ AIT สัก 80 % เพราะนักศึกษาที่นี้ที่ผมรู้จักเขาต้องไปหา หนังสือ หรือวารสารที่จำเป็นจาก AIT กันทั้งนั้น” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

“จะเห็นมีมติที่ตรงที่การปรับปรุงระบบคิดค่าปรับ ที่เพิ่มขึ้น ส่งเช้าวันแรก เสีย 1 บาทต่อเล่ม วันที่สอง เสีย 2 บาทต่อเล่ม วันที่สาม เสีย 4 บาทต่อเล่ม วันที่สี่ เสีย 8 บาทต่อเล่ม นี่ถ้าสิ้นสัปดาห์ คงต้องขายตัวมาใช้หนี้ห้องสมุด” (www.kmutt.co.th , 1 มกราคม 2546)

สรุปงานทะเบียนและการประเมินผลนั้นพบว่าก่อนออกนอกระบบนักศึกษาต้องลงทะเบียน โดยใช้บุคลากรแต่เมื่อออกนอกระบบแล้วมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้โดยนักศึกษาต้องลงทะเบียนทางระบบ Internet การลงทะเบียนทางคอมพิวเตอร์ส่งผลให้เกิดความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ เมื่อนักศึกษาลงทะเบียนผิดไปจะไม่สามารถได้คืนเงินได้

นอกจากนี้ยังพบอีกว่านักศึกษา กับอาจารย์ที่ปรึกษาขาดความใกล้ชิดกันไป เนื่องจาก ก่อนออกนอกระบบอาจารย์ที่ปรึกษาคัดสรรชื่อให้กับนักศึกษาก่อนมีการลงทะเบียนเรียน ทำให้ อาจารย์พูดคุย กับนักศึกษาได้ปรึกษาเรื่องการเรียนกันได้ ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบัน จากคำถามว่า ล่อไปนี้

“มันทำให้อาจารย์กับเด็กห่างกัน บางทีก็ถาม.ปรึกษาอะไรกันได้บ้าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีภาพแบบนั้นแล้วละ” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 2 พฤศจิกายน 2545)

“ความจริงแล้วผมเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้น แต่ระบบบีบบังคับไม่ยืดหยุ่น ผลักการเกินไป ทราบไหมครับ ในเทอมนี้ ทางมหาวิทยาลัยยังเปิดให้มีการลงทะเบียนแบบเดิมอยู่ แต่นักศึกษาต้องไปดำเนินการในวันจันทร์ที่ 11 นักศึกษาเสียเงินให้กับความไม่ฉลาดของระบบลงทะเบียนปัญหาอยู่ที่เดิมนั้นแหละ” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“ผมอยู่ปี 4 คณะวิศวกรรม ภาคคอมพิวเตอร์ ตอนลงทะเบียนระบบลงทะเบียนมีวิชาเลือกให้ลงวิชาเดียว จึงลงไป ต่อมาปีประกาศให้ลงอีกวิชาได้ตอนปิดเทอม ที่นั้นคนไม่รู้ก็ลงไปแล้วก็ต้องถอนแล้วลงวิชาใหม่ 600 บาท ที่พ่อแม่ผู้หนียืมสินมากไม่ได้คืนด้วย นี่แหละมหาวิทยาลัยเรา อมเงินเราได้ เป็นตั้งแต่เทอมที่แล้วนะ แต่ที่เทอมที่แล้วเปลี่ยนวิชา เพราะวิชาที่ต้องการลงได้ลงไปก่อน แต่เทอมนี้เสียเงินไป 600 บาทหลายคนก็เป็นเงินมากครับ” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“เราก็ก่อนเขียนเลขรายวิชาผิดไปตัวเดียวเอง ขอเปลี่ยนวิชาไม่ได้ วิชานี้ต้องผ่านวิชาอื่นมาก่อน ต้องทำเรื่องถอนซะวนวาย ดังค์ก็ไม่ได้คืน โคร้เขียนโปรแกรมของการลงทะเบียนน่าจะตรวจสอบตรงนี้ด้วย ป้องกันการผิดพลาด” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“ปริญญาตรี 600 บาทต่อ 1 รายวิชา แต่ปริญญาโท 4,800 บาทต่อ 1 รายวิชา มีหลายคนที่มีปัญหาเลือกวิชาผิด คิดดูสิว่าเงินไม่ใช่่น้อย แต่มหาวิทยาลัยไม่คิดจะคืน แล้วที่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเรียนไม่เห็นใจนักศึกษาบ้าง ฝากให้คิดกันด้วย ช่างทั้งหลาย ไม่ใช่พออ้อยเข้าปากแล้วไม่คิดจะคายออกมาเลย” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“แต่ก่อนไม่มีระบบอย่างนี้ยังได้เงินคืนเลย แล้วพอมีระบบแบบนี้ทำไม่ได้เงินคืน ผมไม่เข้าใจ มันน่าจะสะดวกขึ้นไม่ใช่หรือ หรือว่าโปรแกรมที่เขียนมาไม่รัดกุม หรือฉลาดพอ ผู้เขียนโปรแกรมลืมเรื่องนี้ไป ผมว่ามันจะรวมตัวกันร้องเรียนศาลปกครองหรืออะไรบ้าง เรื่องอย่างนี้เท่ากับว่าโกงกันหน้าค่าน ๆ เลย” (www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“เคยถอนวิชาเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดก็ไม่ได้คืน เทอมนี้ต้องถอนออก 2 วิชา ก็สูญเงินไป 1,200 บาท แล้วไปลงวิชาอื่นแทน 3 ตัว 1,800 บาท (ต้องออกเอง) คุยกับทะเบียนแล้วได้รับข้อหา เป็นความผิดของหนูที่ไม่คิดให้ค้ก่อนลง มหาวิทยาลัยอื่นไม่เป็นอย่างนี้ทั้งที่ชำระ KTB ที่เดียวกัน แต่เขาเพิ่ม – ถอน ทดแทนหักล้างกันได้ นื่องหนูเรียนที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังหักได้เลย”
(www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษา บางมดจำนวน ไม่น้อยที่ประสบปัญหาล้ำกลิ้งกันในวันลงทะเบียน ผมเสีย เวลาไปเกือบทั้งวัน เพราะความอ่อนแอของระบบการลงทะเบียน ผมนำบัตรนักศึกษาที่เป็นแบบ ใหม่ (ATM) ไปให้ธนาคารออกรหัสผ่าน และเชื่อมต่อกับบัญชีที่มีอยู่ ต้องเสียเงินเพิ่มอีกหนึ่งร้อย บาท ทำไมต้องเก็บเงินซ้ำซ้อนด้วย เพราะคนที่ทำบัตรนักศึกษาก็ต้องเสียค่าทำบัตรอยู่แล้ว เห็น แล้วไม่โปรงใส หลังจากได้รหัสจะหมดปัญหา ผมโทรศัพท์ไปให้เพื่อนลงทะเบียนทาง Internet ให้ เพื่อนผมบอกว่า Internet ช้ามาก ผมรออยู่ที่ธนาคารเพื่อมีการผิดพลาดประมาณชั่วโมงกว่า จน กระทั่งธนาคารปิดทำการ ผมกลับมาที่มหาวิทยาลัยประมาณ 16.00 น. พบว่าเพิ่งจะเข้าระบบได้ แต่ ที่แยกหน้านั้นคือ ผมไม่สามารถลงทะเบียนได้ ผมพยายามโทรศัพท์ติดต่อธนาคาร และทาง มหาวิทยาลัย แต่ก็ได้รับคำตอบแบบที่สุนัขยังไม่รับประทาน และพยายามปิดความผิดมาให้ผม เพื่อให้ผมยอมรับความผิดและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เรากำลังถูกปล้นสิทธิ์ที่เราควร ได้รับ”
(www.kmutt.co.th , 11 พฤศจิกายน 2545)

“นักศึกษาไม่มีโอกาสได้เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษา และเป็นกฎกติกาอยู่แล้วกรณีคนที่ลงทะเบียนผิด” (สัมภาษณ์กฤษพงศ์ ธีระติ, 1 พฤษภาคม 2546)

จากเสียงสะท้อนข้างต้นที่ได้กล่าวมาเป็นเรื่องของสวัสดิการและงานบริการนักศึกษาที่ได้ เข้ามาสู่รั้วของมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และคุ้มค่าเพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้ ไปพัฒนาประเทศแต่จำเป็นต้องได้รับสวัสดิการจากสถาบันที่ได้เขาเรียนอยู่อย่างเพียงพอต่อความ ต้องการให้สมกับที่ได้เสียค่าบำรุงต่างๆ ไปนับเป็นเงินแล้วที่มากพอสมควรเพื่อที่นักศึกษาจะได้มี โอกาสได้รับผลประโยชน์จากสิ่งที่เขาพึงจะได้รับ

ผลกระทบและการปรับตัวของคนจน

1. ค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้น

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าบำรุงการศึกษาและค่าหน่วยกิต

ปี พ.ศ. / จำนวนเงิน	ค่าหน่วยกิต	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง	ค่าบำรุงการศึกษา	เปลี่ยนแปลง ก่อน/หลัง
2538	90	-	2,000	-
2539	100	+10	2,500	+500
2540	200	+100	6,000	+3,500
2542	200	0	6,000	0
2543	200	0	6,000	0
2544	200	0	6,000	0
2545	300	+100	8,000	+2,000
2546	300	+10	8,000	+0

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นถึง ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีในส่วนของค่าหน่วยกิตนั้นเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่ค่าบำรุงการศึกษาจะเพิ่มขึ้นภายหลังมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบ จาก 6,000 บาทเป็น 8,000 บาท

“ไม่มีนโยบายจะขึ้น ไม่เกี่ยวกับการขึ้นค่าหน่วยกิตจะเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ไม่เกี่ยวกัน ๆ ถ้าขึ้นก็ขึ้นตามเขาคือหนึ่ง โดยแนวโน้ม คืองบประมาณมันจะลงไปสู่อันอื่น อันที่สองคือเกี่ยวกับเรื่องค่าครองชีพ ค่าอะไรต่าง ๆ ที่ขึ้น” (สัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา, 27 กันยายน 2545)

ผู้บริหารได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่ามหาวิทยาลัยไม่มีนโยบายขึ้นค่าใช้จ่ายทางการศึกษา แต่ขึ้นอยู่กับอัตราค่าครองชีพและเงินที่จะได้รับจากรัฐบาล ดังคำบอกกล่าวของผู้บริหาร

“ไม่เกี่ยวกัน ถ้าจะขึ้นค่าเทอม ๆ ตามภาวะการณ์ ตามความจำเป็น เพราะว่าตอนนี้ น.ศ. เองนี้รับภาระอยู่ประมาณ ไม่ถึง 30%” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 25 พฤศจิกายน 45)

“นี่ที่เรียนจะต้อง Support ตัวเอง รัฐจะต้องเอาเงินไป Support การศึกษาภาคบังคับ เพราะฉะนั้นเงินจะไปอยู่ที่ภาคการศึกษาบังคับมาก มหาวิทยาลัยได้เงินจะน้อยลง”(สัมภาษณ์ผู้บริหาร, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าของเงิน ค่าของข้างของแพงขึ้น ค่าครองชีพแพงขึ้น มันก็จำเป็นต้องขึ้น ขึ้นตามสภาวะการณ์ ไม่ใช่ขึ้นเพราะว่าเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าครองชีพมันสูง เงินเพื่อแต่ละปี ก็วัสดุอุปกรณ์ที่สูงขึ้น” (สัมภาษณ์อาจารย์ฝ่ายการสอน, 17 พฤศจิกายน 2545)

แต่ถ้าเราพิจารณาจากข้อมูลที่เป็นจริงโดยใช้อัตราเงินเพื่อเป็นหลัก และถือว่าเงินสนับสนุนของรัฐไม่มีผล จะพบค่าหน่วยกิตและค่าบำรุงการศึกษาที่ควรได้เป็นไปตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเล่าเรียนที่คิดจากดัชนีราคาผู้บริโภค(ใช้ ปี 2538 เป็นฐาน)

จำนวน ปี พ.ศ.	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคทั่วไป ค่าบำรุงการศึกษา	ดัชนีราคาผู้ ค่าหน่วยกิต	บริโภคพื้นฐาน ค่าบำรุงการศึกษา
2538	90	2,000	90	2,000
2539	95	2,100	95	2,106
2540	101	2,224	100	2,213
2541	107	2,348	104	2,317
2542	116	2,539	112	2,484
2543	118	2,546	114	2,529
2544	120	2,587	115	2,547
2545	121	2,628	116	2,580
2546	123	2,647	117	2,590

คิดฐานเป็น พ.ศ.2538

แหล่งที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www.bot.or.th ข้อมูลเมื่อวันที่ 3 เม.ย.2546

จากตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่าตามดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป ค่าหน่วยกิตในปี พ.ศ.2546 ควรเป็นแค่ 123 บาทหรือ 117 บาทไม่ถึง 300 บาท และค่าบำรุงการศึกษาควรเป็นแค่ 2,647 บาท หรือ 2,590 บาทไม่ถึง 8,000 บาท

จากการค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นจะเห็นได้ว่าไม่เป็นไปตามอัตราเงินเฟ้อดังที่ผู้บริหารกล่าวแต่อย่างใด จึงพบความไม่พอใจต่อการขึ้นค่าเรียนในหมู่ผู้ปกครองและนักศึกษาหลังมหาวิทยาลัยออกนอกระบบดังนี้

“มีผลค่าใช้จ่ายสูงขึ้น แต่ก็น่าจะทดแทนได้ด้วย เทคโนโลยี ความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“การเก็บค่าเทอมจากนักศึกษาแล้ว ไปใช้อย่างอื่นมากเกินไป ไม่ได้เอามาสนับสนุนและให้บริการนักศึกษาเท่าที่ควรเลย” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัสดุ, 19 พฤศจิกายน 2545)

“ผมจ่ายค่าเทอมสมัยที่เรียน และตอนที่ลูกเรียนต่างกันเยอะ” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ค่าหน่วยกิตที่เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนน้อย มีผลกระทบกับนักศึกษาบ้างแต่ไม่เห็นภาพชัดเจนมากนัก” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“คนจนไม่เรียนบางมดมั้ง ค่าเทอมโหดมาก ไปเรียนที่อื่นถูกกว่านี้” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“แพงกว่ามหาวิทยาลัยเอกชนเสียอีกนะครับ มหาวิทยาลัยเอกชน 20,000 กว่าบาท แต่ที่นี่ 40,000 กว่าบาท ผู้บริหารอ้างว่าเป็น นโยบายของเขา ถ้าไม่ขึ้นค่าเทอมเราอยู่ไม่ได้ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยโหดเกินไปขุดเลือดขูดเนื้อไป” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 25 กันยายน 2545)

“มหาวิทยาลัยขึ้นค่าหน่วยกิต ค่าบำรุงการศึกษาก็เพิ่มมากขึ้นในปีนี้นะ มหาวิทยาลัยมีนโยบายปรับขึ้น นักศึกษาก็ต้องมาจ่ายเพิ่ม 3,000 - 4,000 บาท แต่มหาวิทยาลัยก็มีเงินกู้ฉุกเฉิน” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ผมไม่รู้ว่าจะขึ้นอีกไหมปีหน้า ขึ้นแค่ไหน แล้วภาวะเศรษฐกิจแบบนี้ นักศึกษาจะต่อต้านหรือเป็นภาพสะท้อน ตอนนี้กำลังเก็บข้อมูลเตรียมพร้อม รวบรวมเป็นบางคน แล้วเราก็เตรียมพร้อมที่ถึงเวลานั้นแล้วเราก็จะลุย” (สัมภาษณ์ประธานสภานักศึกษา, 22 กันยายน 2545)

การตื่นตัวเกี่ยวกับค่าเล่าเรียนที่สูงขึ้นของนักศึกษาจะเห็นผลได้อย่างชัดเจนเฉพาะกลุ่มที่เป็นแกนนำทางความคิดเท่านั้น ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยแล้วมักจะมีแนวคิดเพียงว่าในเมื่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูงขึ้นต้องพยายามเรียนให้จบโดยเร็วที่สุด

“ผมพยายามรีบเรียนให้จบเร็ว ๆ จะได้ไปหางานทำและพ้นไปจากที่นี่”
(สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาไม่มีความผูกพันกับองค์กรเลย ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบที่สำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากว่าไม่มีเงินค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งได้รับเงินค่าเทอมทุนจากรัฐบาลอยู่แล้ว เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วก็ยังมีส่วนต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษาของนักศึกษาอีกประการหนึ่ง แน่นอนว่าค่าเทอมนั้นทุนที่ได้รับเงินกู้ยืมจากทั้งทางมหาวิทยาลัยหรือทุนกู้ยืมของรัฐบาล เป็นเพียงแค่ให้ได้ศึกษาเล่าเรียนกันแล้วหาความรู้เท่านั้นแต่สิ่งที่สำคัญคือการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมหาวิทยาลัยที่ออกนอกกรอบ

“โดยมากนักเรียนทุนจะสนใจมากกว่าทำไมค่าใช้จ่าย ค่าเทอม สูงขึ้นเพราะทุนขาดแคลนจะได้เงินน้อย เวลาเรียนก็หนัก แต่ก็ยังมีคนไปหางานทำ ผมมองว่ามหาวิทยาลัยในกำกับ ค่าใช้จ่ายจึงเพิ่มมากขึ้น ปีการศึกษาที่น้อง ๆ เข้ามาใหม่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ”
(สัมภาษณ์ประธานองค์กรนักศึกษา, 15 กันยายน 2545)

ตัวแทนนักศึกษาที่เรียนในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในส่วนราชการและมหาวิทยาลัยในกำกับได้ให้ความเห็นว่า

“ผมมองว่าเมื่อมหาวิทยาลัยเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับแล้วต่อไปน่าจะเรียกว่า เป็นธุรกิจการศึกษาจะเป็นเหมือนธุรกิจอย่างหนึ่ง” (สัมภาษณ์นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 15 กันยายน 2545)

นักศึกษาหญิงจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้ความเห็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า “มันไม่น่าจะเรียกว่าเป็น สถาบันการศึกษา เพราะมหาวิทยาลัยต้องดูแล ต้องหาเงินเข้าตามคณะ จะเปิดหลักสูตรกันมากขึ้นสาเหตุก็เป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยต้องหาเงินมาดูแลคณะ มหาวิทยาลัยถ้า เปิดปั๊บทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความพร้อมแต่ก็ต้องเปิด” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไปคณะต่าง ๆ, 22 กันยายน 2545)

นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในส่วนความคิดเห็นของประธานสภาอาจารย์ให้ข้อมูล ดังนี้ ความผูกพันกับมหาวิทยาลัยของนักศึกษาพบว่า

“เด็กไม่รักองค์กร เรียนเพื่อให้จบ จบแล้วก็ไม่ได้กลับมาให้ทุนอีก” (สัมภาษณ์ประธาน สภาอาจารย์, 26 กันยายน 2545)

ผลจากศึกษาถึงผลการวิจัยในเรื่องของการปรับตัวของคนจนที่มีต่อค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ที่เพิ่มขึ้นในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ผลดังนี้

ในกรณีที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นกดดันทางความคิดและกลุ่มผู้นำนักศึกษาใน มหาวิทยาลัยจะมีการเคลื่อนไหวโดยการไปพูดคุยกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ส่วนกลุ่มนักศึกษาคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยและอีกคณะหนึ่งที่เสียค่าใช้จ่ายแพงที่สุดในมหาวิทยาลัย คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่มีเฉพาะค่าเทอมประมาณ 50,000 บาทที่ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จากรหัสนักศึกษาปี 41 – 45 และเป็นนักศึกษาที่อยู่ทั้งในมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการและเป็นนักศึกษาที่อยู่ในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วยคือตัวแทนจากนักศึกษาปี 5 ซึ่งยังเป็นนักศึกษารหัส 40 นักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มองว่าผลกระทบจากการที่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่ามี ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่สูงขึ้นซึ่งผู้ปกครองของนักศึกษาไม่มีเงินเพียงพอที่จะให้นักศึกษาได้ตลอดจนจบหลักสูตรต้องขอทุนการศึกษาและให้ความเห็นว่า

“พวกหนูขอทุนกันหมดเลยคะ ส่วนมากเด็กนักศึกษาจะไปหาตัวเอง ส่วนมากนักศึกษาปริญญาตรีจะไม่มีการจ้างงานทำอะไร แต่นักศึกษาปริญญาโทจะมีการจ้างงานอยู่เหมือนกัน” (สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักศึกษา, 15 พฤศจิกายน 2545)

“ถ้าเขาบริหารเงินได้ก็อยู่ได้ รวมไปถึงเรื่องกิจกรรมทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพนัน ฟุตบอล หรือเที่ยวกลางคืน ค่าโทรศัพท์ เด็กนักเรียนก็พออยู่ได้ แต่ที่ลำบากและต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษประมาณ 5 % ทุนนี้จะเข้าไปอยู่ในกองกิจการนักศึกษาทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นทุนของคณะวิศวกรรมศาสตร์ก็ตาม ทุนจ้างงานโครงการพิเศษผมดูแลในคณะประมาณ 200.000 บาทต่อเทอม” (สัมภาษณ์รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาคณะวิศวกรรมอุตสาหกรรม, 15 พฤศจิกายน 2545)

แนวคิดของนักศึกษาที่เห็นว่า การที่มหาวิทยาลัยมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีเข้ามาเรียนมากขึ้นเนื่องจากว่า

“เป็นได้ตามสัดส่วนของประชากร เมื่อมีการแข่งขันมากขึ้น ผมเองต้องมาปรับตัวกับการแข่งขันเพราะคนเยอะ แล้วยังมีค่าน้ำ ค่าไปทุกเดือน แต่ต้องหางานทำ ผมมักจะกินมาม่าเป็นประจำ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 21 กันยายน 2545)

ผลจากการสัมภาษณ์จะพบได้ว่าเป็น นักศึกษาบางคนจะออกไปหางานทำ และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์โดยในช่วงปิดวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือช่วงปิดเทอม โดยนักศึกษาทั่วไปให้ความเห็นว่า

“ผมก็ทำอยู่ที่ร้านมือถือ Orange ครับ” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ส่วนนักศึกษาทั่วไปคณะอื่น ๆ บอกว่า “เพื่อนผมจะทำงาน Entrance ครับ ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่พี่เลี้ยง อาจารย์ดึงศิษย์ของตนเอง ได้เงินเกือบเป็น 10,000 บาท วันละ 300 บาท ถึง 500 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาทั่วไป, 25 กันยายน 2545)

แต่สำหรับนักศึกษาโครงการพิเศษที่เรียนตามหลักสูตร 2 – ปี ให้ความเห็นว่า “ผมและเพื่อน ๆ ก็จะมีเวลา 1 ปีไปทำงานช่วงปิดเทอม” (สัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาโครงการพิเศษ, 25 กันยายน 2545)

ความเห็นของประธานสถานศึกษาที่มีความขัดแย้งกับผู้บริหารมหาวิทยาลัยคือ “ผมเคยไปทำงานเจอลอกลวง คือ เป็นงาน Part-time ช่วงปิดเทอมเป็นลูกโซ่ สร้างการหางาน เกือบ 2 อาทิตย์ที่ผมหางานเดินทั่วเลยครับ ตัวคำปี่เลย” (สัมภาษณ์นักศึกษาทัวไปมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 27 กันยายน 2545)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาบางคนมีการปรับตัวโดยการออกไปหางานทำเพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ฯลฯ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทั้งอาจารย์ และนักศึกษา ดังต่อไปนี้

“การสอนการเรียน เราก็ต้องไปเรียนพิเศษอีกบางครั้งก็ได้ความรู้ ไม่มากพอตั้งแต่เป็นอย่างนี้ในระดับมัธยมแล้วและต่อเนื่องมาเรียนในมหาวิทยาลัย ถ้าค่าเทอมค่าใช้จ่ายสูงขึ้นก็เรียนไม่ไหวแน่สู้ออกไปหางานทำดีกว่า กรณีที่มหาวิทยาลัยออกนอกกรอบแล้วไม่เก็บค่าเทอมเพิ่มก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าจะขึ้นค่าเทอมก็ขึ้นได้ง่ายมาก ผมจึงต้องไปหางานพิเศษทำ” (นักศึกษากลุ่มโครงการพิเศษ, 15 กันยายน 2545)

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักศึกษา กลุ่มละ 5 - 6 คน โดยพิจารณาแบ่งกลุ่มตาม คณะ ชั้นปี และสภาพในหรือนอกระบบ การสนทนากลุ่มมุ่งหาข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนอก ระบบ คือ จากการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยดังนี้ รายได้และรายจ่ายของนักศึกษาเป็นให้สรุปค่าใช้จ่ายต่อเดือนนั้น “ค่าใช้จ่ายของผม เป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้อง 2,000 บาท ค่าเทอม 30,000 บาท” ส่วนนักศึกษาคนอื่น ๆ ที่ได้รับทุนการศึกษาให้ความเห็นว่า “ผมมีค่าอาหาร 3,000 บาท ค่าหอพัก 2,000 บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษให้ข้อมูลว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท” นักศึกษาหญิงคนอื่น ๆ เพิ่มเติมข้อมูลว่า “หนูก็เหมือนเพื่อนจะมีค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท “ “ผมอยู่บ้านครับก็จะมีค่าอาหาร เป็นอาหารปิ่นโต และค่าเดินทางประมาณ 1,000บาท” ส่วนนักศึกษาโครงการพิเศษอีกคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “ผมเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร 3,500 บาท ค่าห้องพัก 2,000 บาท” “ผมค่าเดินทาง 40 บาทต่อวัน ค่าเทอม 30,000 บาท ค่าอุปกรณ์ 10,000 บาท” (สัมภาษณ์กลุ่มของนักศึกษากลุ่มเป้าหมาย, 22 กันยายน 2545) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีรายละเอียดในการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมจากค่าเทอม

บทบาทของประชาคมในมหาวิทยาลัย

บทบาทสภาอาจารย์

ก่อนที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจะออกนอกระบบ สภาคณาจารย์และข้าราชการมีหน้าที่ เป็นสภาพที่ปรึกษาของอธิการบดีต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2528 สภาคณาจารย์สถาบัน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่ออธิการบดี และหน้าที่อื่นตามสภาพสถาบันหรืออธิการบดีมอบหมาย สภาคณาจารย์มีบทบาทสำคัญ คือ

- (1) สร้างและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และจรรยาบรรณของคณาจารย์
- (2) สร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา และข้าราชการ
- (3) แสวงหาและสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสวัสดิการ สำหรับคณาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
- (4) วางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์ โดยความเห็นชอบของอธิการบดี
- (5) จัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อคณาจารย์ และสถาบัน โดยส่วนรวม
- (6) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามที่สภาคณาจารย์มอบหมาย หรือพิจารณาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในหน้าที่ของสภาคณาจารย์ โดยให้คณะกรรมการดังกล่าว รายงานต่อสภาคณาจารย์

ภายใต้ระบบราชการประธานสภาคณาจารย์ เป็นกรรมการสภาสถาบันโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกรรมการสรรหานายกสภาสถาบันและกรรมการสถาบันในการสรรหาให้ได้มาซึ่งผู้บริหารของสถาบัน ระดับต่าง ๆ นั้น สภาคณาจารย์ยังมีบทบาทเพิ่มอีกก็คือ

- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาอธิการบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหาคณบดี
- ผู้แทนสมาชิกสภาคณาจารย์ หนึ่งคน เป็นกรรมการสรรหากรรมการประจำคณะ

นอกจากนี้การที่เจ้าหน้าที่ อาจารย์ฝ่ายการสอน และฝ่ายสนับสนุนการสอน ได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

“ผมขอให้ลงเว็บไซต์ เกี่ยวกับการถวายฎีกาให้ประชาคมทราบเท่านั้น แล้วแต่ใครจะร่วมถวายหรือไม่ถวาย แต่ยังไม่เห็นลงให้ผมเลย”

(สัมภาษณ์ประธานสภาคณาจารย์, 1 พฤษภาคม 2546)

“ไม่เหมือนเมื่อก่อนซึ่งกล้าพูดมากขึ้น ตามกรมกองก็จะกลัวเจ้านาย ส่วนใหญ่จะใช้ใบปลิวบ้าง เขียนใส่กล่องบ้าง เพราะคนไม่กล้าอำนาจผู้บริหารมีมาก” (สัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา คณะวิทยาศาสตร์, 25 กันยายน 2545)

“เดี๋ยวนี้ผู้บริหารเป็นมาเพียกัน มีอำนาจได้ 2 วาระ จากนั้นแล้วยังมีอำนาจอยู่ต่อได้อีก โดยเป็นที่ปรึกษาอีก เขาเป็นว่าจนเกษียณนะคุณ คนบางมดจึงหดหัวกันหมดไม่มีปากเสียง” (สัมภาษณ์อาจารย์ไม่ประสงค์ออกนามคณะวิศวกรรมศาสตร์ไฟฟ้า, 5 มีนาคม 2546)

องค์ประกอบของสภาคณาจารย์ ในอดีตพบว่าจะประกอบด้วยสมาชิกจำนวนหนึ่งซึ่งคณาจารย์เลือกตั้งขึ้นมาจาก 2 ทาง คือดังนี้

(1) เลือกตั้ง จากคณาจารย์ของแต่ละคณะ โดยเกณฑ์ดังนี้

- คณะที่มีคณาจารย์น้อยกว่าห้าสิบคน มีสมาชิกได้ หนึ่งคน
- คณะที่มีคณาจารย์ห้าสิบคน ถึง หนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สองคน
- คณะที่มีคณาจารย์เกินหนึ่งร้อยคน มีสมาชิกได้ สามคน

(2) เลือกตั้งทั่วไป จากคณาจารย์ทั้งสถาบันซึ่งจะมีจำนวนสมาชิกเท่ากับจำนวนรวมของสมาชิก ที่มาจากคณาจารย์แต่ละคณะ

นอกจากนี้ สภาคณาจารย์ยังให้มีสมาชิกสมทบ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนข้าราชการสาย ข และ ค ผู้แทนดังกล่าวได้รับเลือกตั้งจากกลุ่มข้าราชการสายนั้น ๆ สายละ หนึ่งคน รวมสองคน สมาชิกสมทบ มีสิทธิเข้าร่วมประชุมในการประชุมของสภาคณาจารย์ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียง และไม่นับเป็นจำนวนองค์ประชุม

การขอให้สภาคณาจารย์ชี้แจง และการยุบสภาคณาจารย์ ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภายใต้ระบบราชการนั้นมีเงื่อนไขสำคัญ คือ

1. เมื่อสภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติการอันใดอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อสถาบัน หรือคณาจารย์สถาบัน คณาจารย์ไม่น้อยกว่าเจ็ดสิบห้าคนอาจเข้าชื่อกันเสนอให้อธิการบดีเรียกประชุมคณาจารย์ทั้งสถาบัน เพื่อเปิดอภิปรายในประเด็นที่สภาคณาจารย์ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือปฏิบัติการอันอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย และให้สภาคณาจารย์ชี้แจงข้อเท็จจริงที่ประชุมอาจขอมติคณาจารย์ ถ้าการชี้แจงไม่เป็นที่พอใจ

หากอธิการบดีเห็นชอบด้วยกับการเสนอให้เรียกประชุมสภาคณาจารย์ อธิการบดีจะต้องเรียกประชุมภายในเจ็ดวัน นับจากวันที่ได้รับข้อเสนอจากคณาจารย์ และให้แจกหัวข้อที่จะประชุมให้ทราบพร้อมกันประกาศนัดประชุม

ในการประชุมเช่นนี้ ต้องมีคณาจารย์เข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอาจารย์ ซึ่งปฏิบัติราชการจริง อยู่ในสถาบันในขณะนั้น และมีอธิการบดีเป็นประธานที่ประชุม

การลงมติให้ยุบสภาคณาจารย์ ให้ใช้วิธีลับ และที่ประชุมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่าสองในสาม ของผู้เข้าประชุม จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้

2. เมื่อประธานสภาคณาจารย์ไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมสมาชิกสภาคณาจารย์ ให้ประธานสภาคณาจารย์เรียกประชุมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อขอมติยุบสภาคณาจารย์

การลงมติยุบสภาคณาจารย์ ต้องได้คะแนนเสียงจากสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน สมาชิกทั้งหมด จึงจะยุบสภาคณาจารย์ได้ และ ให้รายงานสถาบันทราบโดยเร็ว

ภายหลังมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีออกนอกระบบ บทบาทของ สภาอาจารย์ในรูปแบบสภาคณาจารย์และพนักงาน มีสาระสำคัญ ดังนี้

สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเป็นสภาที่ปรึกษาอธิการบดี เช่น เกี่ยวกับ ในช่วงที่อยู่ในระบบราชการ ดังปรากฏเนื้อหาใน มาตรา 29 ของพระราชบัญญัติ พ.ศ.2541 ระหว่าง สภาคณาจารย์และพนักงาน มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจการด้าน ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งเสริมสร้างด้านจรรยาบรรณและคุณธรรมของบุคลากรของ มหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ดี พบว่าอำนาจหน้าที่ในการสรรหาผู้บริหารกลับถูกตัดออกไปดังจะเห็นได้ว่า ประธานสภาคณาจารย์เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยโดยตำแหน่ง เป็นกรรมการร่วมใน สภาวิชาการเท่านั้น

นอกจากนี้สภาคณาจารย์และพนักงานยังคงมีบทบาทเช่นเดิม คือเสนอข้อแนะนำ ให้ คำปรึกษาและประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ต่ออธิการบดีและสภามหาวิทยาลัยเกี่ยวกับกิจการของ มหาวิทยาลัย รวมถึงการเสนอและทั้งค่านโยบายและการติดตามดำเนินงานเกี่ยวกับ

(1) นโยบายและกฎเกณฑ์ในด้านมาตรฐานทางวิชาการ ตลอดจนการส่งเสริมความเจริญ ก้าวหน้าทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย

(2) การสร้างความเป็นธรรม ส่งเสริมจรรยาบรรณ และความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับ นักศึกษา

(3) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสถานภาพ บทบาท ตำแหน่ง สิทธิ และสวัสดิการของพนักงาน

(4) การวางระเบียบการดำเนินงานของสภาคณาจารย์และพนักงาน โดยความเห็นชอบของ อธิการบดี

(5) การจัดกิจกรรมที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อพนักงานและมหาวิทยาลัยในส่วนรวม

(6) การบริหารงานของมหาวิทยาลัย โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการตาม